

Ira Rytönen, Lea Siltakoski

TYÖIKÄISTEN KOKEMUKSIA HYVINVOINNISTAAN JA
HYVINVOINTIPALVELUISTA

TYÖIKÄISTEN KOKEMUKSIA HYVINVOINNISTAAN JA
HYVINVOINTIPALVELUISTA

Ira Rytönen
Lea Siltakoski
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen
ja johtamisen koulutusohjelma
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

Tekijät: Ira Rytönen, Lea Siltakoski

Opinnäytetyön nimi: Työikäisten kokemuksia hyvinvoinnistaan ja hyvinvointipalveluista

Ohjaajat: TtT Pirkko Sandelin & yliopettaja, TtT Liisa Kiviniemi &

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2015 Sivumäärä: 71

Opinnäytetyön ensimmäisen vaiheen tarkoituksena oli kuvata työikäisten kokemuksia hyvinvoinnistaan ja hyvinvointipalveluista. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata heidän esittämiään ideoita hyvinvointinsa siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi. Tavoitteena oli tuottaa tietoa hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi. Ensimmäisen vaiheen tutkimuskysymyksiä olivat: Minkälaisia kokemuksia erään kunnan työikäisillä kuntalaisilla on hyvinvoinnistaan? Minkälaisia kokemuksia työikäisillä kuntalaisilla on saamistaan hyvinvointipalvelujen laadusta? Minkälaisia ideoita he esittävät hyvinvointinsa ja siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi? Opinnäytetyön toisen vaiheen tarkoituksena oli kuvata työikäisten kokemuksia toimivasta arjestaan ja yhteisöllisyydestään sekä hyvinvointipalvelujen merkityksestä heille. Opinnäytetyön toisen vaiheen tavoitteena oli tuottaa lisätietoa hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi. Toisen vaiheen tutkimuskysymyksiä olivat: Mitä toimiva arki merkitsee työikäisille? Mitä hyvinvointipalvelut merkitsevät työikäisille? Millaisia kokemuksia työikäisillä on yhteisöllisyydestä?

Opinnäytetyön tietoperusta muodostuu hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden ja niihin yhteydessä olevien ilmiöiden tarkastelusta. Opinnäytetyön ensimmäisen ja toisen vaiheen aineistot kerättiin teemahaastattelemalla työikäisiä. Aineistot nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin induktiivisella eli aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimustulosten mukaan arjen toimivuudella oli merkitystä koettuun hyvinvointiin. Kokonaisvaltainen hyvä olo, arjen rytmittyminen ja työhön liittyvät tekijät olivat niitä hyvinvoinnin osa-alueita, joilla oli merkitystä arjen toimivuuteen. Tutkimukseen osallistuneet kuntalaiset arvostivat laadukkaita hyvinvointipalveluita. Niillä sekä valinnan vapaudella oli merkitystä hyvinvoinnin kokemiseen. Yhteisöllisyydellä, yhteenkuuluvuuden tunteella ja yhteyksien pidolla oli merkitystä koettuun hyvinvointiin ja omaan jaksamiseen. Yhteisöllisyys toi turvallisuutta, yhteenkuuluvuutta ja hyvää mieltä. Molemminpuolinen auttaminen yhteisössä koettiin tärkeäksi.

Laadukkaiden hyvinvointipalveluiden merkitystä hyvinvointiin on hyvä tutkia jatkossa aiempaa laajemmin, sillä aihe on hyvin ajankohtainen sosiaali- ja terveystalouden (SOTE) järjestämisvastuulain uudistumisesta johtuen. Jakautuuko hyvinvointi tulevaisuudessa asuinpaikan mukaan vai saavutetaanko SOTE uudistuksella kaikkia kansalaisia yhtä hyvin tasapuolisesti palveleva ratkaisu.

Asiasanat: Hyvinvointi, yhteisöllisyys, työikäinen, työikäisen hyvinvointi, toimiva arki

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Development and Management of Health and Social Care

Authors: Ira Rytönen, Lea Siltakoski

Title of the thesis: Experiences of working-age people concerning their well-being and welfare services.

Supervisors: PhD, Senior Principal Lecturer Pirkko Sandelin and PhD, Senior Principal Lecturer Liisa Kiviniemi

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015

Number of pages: 71

The purpose of the first phase of the thesis was to describe the experiences of working age people concerning their well-being and welfare services. In addition, the purpose was to describe their ideas concerning how to develop their well-being and services connected with it. The aim was to bring forth data for the development of welfare services. The questions concerning the first phase of the research were: What kind of experiences do the working age people of a certain municipality have concerning their well-being. What kind of experiences do the working age people have concerning the welfare services they have received? What kind of ideas do they suggest concerning the development of their well-being and services connected with it?

The aim of the second phase of the thesis was to bring forth additional information for the development of welfare services. The questions concerning the second phase of the research were: What does practical everyday life mean for working age people? What does the welfare services mean for working age people? What kind of experiences do working age people have concerning the sense of community?

The theoretical part of the thesis consists of the analysis of the concepts of well-being, sense of community, social capital, and the phenomena connected with them. The data of the first and the second stage of the thesis was collected by interviewing working age people concerning these themes. The data was recorded transcribed and analyzed by inductive, i.e. databased content analysis.

According to the research results, well-functioning everyday life is meaningful for the experience of well-being. Overall feeling of well-being, pacing of everyday life, and work-related factors were those parts of life that made a difference for functional everyday life. People participating in the research valued high quality social services. Social services and the freedom to choose had a meaningful effect on how they experience their well-being. Sense of community feeling of togetherness, and social contacts are important for a person's wellbeing and strength to go on. Sense of community provided security, social cohesion and pleasure. Helping each other in the community was considered important.

In the future, it is important to study the effect of high quality social services on the wellbeing on a larger scale, because the topic is actual owing to the new SOTE law. Is the welfare distributed in the future Finland according to the dwelling place of the residents or does the new SOTE law give them equal all equally good service?

Keywords: Welfare, communality, working age, the working-age welfare, functional everyday

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	1
ABSTRACT	2
1 JOHDANTO.....	5
2 HYVINVOINNIN JA YHTEISÖLLISYYDEN TUOTTAMINEN.....	7
2.1 Hyvinvointi käsitteenä	7
2.1.1 Hyvinvoinnin mittaaminen.....	9
2.1.2 Hyvinvointivaltion merkityksistä yksilön ja yhteisöjen hyvinvointiin	11
2.1.3 Kolmas sektori hyvinvoinnin tuottamisessa	13
2.1.4 Arjen hyvinvoinnin tarpeet	16
2.2 Yhteisöllisyys käsitteenä	18
2.2.1 Yhteisöllisyys keskeistä hyvinvointia.....	19
2.2.2 Yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia heikentäviä tekijöitä.....	20
2.2.3 Yhteisölliset tarpeet.....	20
2.2.4 Sosiaalisen pääoman yhteys hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen	23
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	28
4.1 Laadullinen tutkimus.....	28
4.2 Tutkimuksen osallistajat	28
4.3 Aineistot ja niiden keruut.....	29
4.3.1 Ensimmäisen vaiheen aineisto.....	29
4.3.2 Toisen vaiheen aineisto ja sen keruu.....	30
4.4 Aineistojen käsittelyt ja analysoinnit	31
5 TUTKIMUSTULOKSET	35
5.1 Ensimmäisen vaiheen tutkimustulokset	35
5.1.1 Hyvinvointi työikäisen määrittelemänä.....	35
5.1.2 Työikäisten kokemuksia hyvinvointipalveluista.....	38
5.1.3 Työikäisten kehittämisajatuksia hyvinvoinnin edistämiseksi.....	43
5.2 Opinnäytetyön toisen vaiheen tutkimustulokset.....	45
5.2.1 Toimivan arjen merkitys hyvinvointiin.....	45
5.2.2 Laadukkaiden hyvinvointipalveluiden merkitys.....	47
5.2.3 Yhteisöllisyyden merkitys hyvinvointiin	49
6 TULOSTEN TARKASTELUA	51

7 POHDINTA.....	55
7.1 Tutkimuksen luotettavuus	55
7.2 Tutkimuksen eettisyys.....	59
7.3 Omat oppimiskokemuksemme	61
7.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet	62
LÄHTEET.....	64

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme liittyy valtakunnalliseen SOHVI- hankkeeseen, jossa selvitetään suomalaisten hyvinvointikokemuksia. SOHVI – hanke oli kaksivuotinen Euroopan sosiaalirahaston osarahoittama opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallinen kehittämisohjelma. Hanketta rahoittivat myös Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja sen toteuttivat ammattikorkeakoulut. Hankkeen aikana (2012 -2014) kerättiin kokemustietoa hyvinvoinnista eri asiakas- ja kansalaisryhmiltä. Saadun tiedon avulla pyritään aiempaa monipuolisempaan hyvinvointikäsitteen ja hyvinvointitiedon määrittelyyn. Tarkoitus oli myös suunnitella uusia palvelukokonaisuuksia ja kehittää alueellisesti hyvinvointitiedon tuotantoa ja työnjakoa. Kokemustietoa hyödynnettiin myös työntekijöiden osaamisen kehittämisen suunnittelussa. (Sosiaaliportti 2013, viitattu 10.2.2014.)

SOHVI – hanke sai alkunsa yhteiskunnallisesta tarpeesta saada systemaattista tietoa ihmisten kokemasta hyvinvoinnista rekisteri- ja tilastotiedon rinnalle. Taustalla oli myös ajatus alueellisen yhteistyön ja työnjaon kehittämisestä sekä säännöllisen ja monipuolisen hyvinvointitiedon tuottamisesta. Tietoa tuli myös voida hyödyntää osaamisen kehittämisessä, jotta myös palvelutarpeisiin vastaamisesta tulisi entistä tehokkaampaa. SOHVI – hanketta hallinnoi Turun Ammattikorkeakoulu ja sen osatoteuttajia ovat Diakonia-ammattikorkeakoulu, Laurea - ammattikorkeakoulu, Oulun seudun ammattikorkeakoulu ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu (Koistinen & Sandelin 2012, 3).

Tutkimuksista saatujen tulosten mukaan koettuun hyvinvointiin, onnellisuuteen ja elämään tyytyväisyyteen vaikuttaa arjessa toimiminen. Arjen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että ihmisten käyttämä aika on tasapainossa palkkatyön, kotitöiden ja vapaa-ajan kesken. Kun ihminen kokee hallitsevansa ajankäyttöä ja toimintaa näillä eri osa-alueilla ja toimivan vapaaehtoisesti, hän kokee myös voivansa hyvin. (Raijas 2011, 250.) Hyvinvointipalvelut auttavat osaa ihmisiä löytämään oman hyödyllisyytensä. Näitä merkityksellisiä palveluverkostoja tulisi kehittää yhä enemmän tukemaan yksilöitä erilaisissa elämäntilanteissa ja ennaltaehkäisemään syrjäytymistä. (Mokka & Neuvonen 2006, 55.)

Opinnäytetyön ensimmäisen vaiheen tarkoituksena on kuvata työikäisten kokemuksia hyvinvoinnistaan ja hyvinvointipalveluista. Lisäksi tarkoituksena on kuvata heidän esittämiä ideoita hyvinvointinsa siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi. Tavoitteena on tuottaa tietoa hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi. Ensimmäisen vaiheen tutkimuskysymyksiä ovat: Minkälaisia kokemuksia erään kunnan työikäisillä kuntalaisilla on hyvinvoinnistaan? Minkälaisia kokemuksia työikäisillä kuntalaisilla on saamistaan hyvinvointipalvelujen laadusta? Minkälaisia ideoita he esittävät hyvinvoinnilleen ja siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi?

Opinnäytetyön ensimmäisen vaiheen aineiston analysoinnin jälkeen päätimme kerätä lisää aineistoa syventääksemme tutkimustuloksia. Opinnäytetyön toisen vaiheen tarkoituksena on kuvata työikäisten kokemuksia toimivasta arjestaan ja yhteisöllisyydestään sekä hyvinvointipalvelujen merkityksestä heille. Opinnäytetyön toisen vaiheen tavoitteena on tuottaa lisätietoa hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi. Toisen vaiheen tutkimuskysymyksiä ovat: Mitä toimiva arki merkitsee työikäisille? Mitä hyvinvointipalvelut merkitsevät työikäisille? Millaisia kokemuksia työikäisillä on yhteisöllisyydestä?

2 HYVINVOINNIN JA YHTEISÖLLISYYDEN TUOTTAMINEN

2.1 Hyvinvointi käsitteenä

Hyvinvointi käsitettä käytetään nykyään lukuisissa foorumeissa kuten mediassa ja yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa. Käsitteeseen liittyy jotain yhteistä ja yleisinhimillistä, mutta ongelmana on käsitteen vaikea määriteltävyys ja epämääräisyys. Käsitettä voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta ja mittareiksi löytyy lukuisia vaihtoehtoja. (Hjerppe 2011, 212.) Hyvinvoinnin määrittelyjä löytyy yhtä monta kuin tekijöitä. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos määrittelee hyvinvoinnin käsitteen seuraavasti: Hyvinvointi on ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvää oloa. Hyvinvointi syntyy ihmisen itsensä, hänen läheistensä, elinympäristönsä ja palvelujärjestelmän toiminnan sekä yhteiskuntapolitiikan tuloksena. Hyvinvoinnin keskeisimpiä osia ovat terveyden ja toimintakyvyn ohella ihmissuhteet, mielekäs tekeminen, asuminen ja muu elinympäristö, toimeentulo ja turvallisuus. Hyvinvointiin kuuluu sekä objektiivisesti mitattavia asioita että subjektiivisia arvostuksia ja kokemuksia. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014, viitattu 21.1.2014.) Hyvinvointiin liittyy myös yksilön tunne johonkin kuulumisesta (Röpelinen 2008, 128; Toivonen 2008, 149). Näin ollen hyvinvointia voidaan pitää yhtenä ihmisen perustarpeena (Korkiamäki 2008, 173).

Hyvinvointi-käsite pitää sisällään sekä yksilöllisen hyvinvoinnin että yhteisötason hyvinvoinnin osatekijät. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöihin katsotaan kuuluvaksi sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. Yhteisölliseen hyvinvointiin liittyviä osatekijöitä ovat mm. elinolot, työllisyys ja työolot sekä toimeentulo. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014, hakupäivä 21.1.2014.) Yksilöllistä hyvinvointia tarkastellaan ihmisen näkemysten, kokemusten ja tunteiden kautta kun taas yhteisöllisen hyvinvoinnin tarkastelu perustuu usein tilastotietoihin (Hjerppe 2011, 212).

Allardtin (1976) mukaan hyvinvointi on tila, jossa ihmisillä on mahdollista saada keskeiset tarpeet tyydyttyiksi, tällöin tarpeella on olemassa hyväksytty tavoite tai arvo. Ihmisen hyvinvoinnin aste on riippuvainen tarpeentyydytyksen asteesta. Hyvinvointi voidaan jakaa kolmeen perusluokkaan;

elintason (Having), yhteisyyssuhteisiin (Loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (Being). Jokaiseen perusluokkaan liittyy useita osatekijöitä. Hyvinvointi käsittää elämänlaadun lisäksi myös elintason, jotka käsitteinä usein sekoitetaan keskenään. Elintaso liittyy tarpeisiin, joiden tyydytys on määritelty aineellisten, persoonattomien resurssien esiintymisen avulla kuten tulot, asunto ja työllisyys. Elämänlaatu koostuu tarpeiden tyydytyksestä, jota ei ole määritelty aineellisten resurssien avulla vaan inhimillisten suhteiden laadun perusteella. Tästä Allardt käyttää esimerkkinä sosiaalisten ja itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydytystä. (Allardt 1976, 23,32–33, 38.)

Aaltion (2013) mukaan hyvinvointi on kokonaisvaltainen, koko elämänkaaren mittainen prosessi. Se on osallisuutta ja vapautta eli ihmisellä on mahdollisuus tehdä vapaasti elämäänsä koskevia valintoja, joka edellyttää toimintakykyä tai tyydytettyjä perustarpeita, eli terveyttä ja autonomiaa. Hyvinvointi on myös mahdollisuus osallistua täysipainoisesti siihen yhteisöön jossa elää. (Aaltio 2013, 67.)

Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät jaotellaan hyvin usein kolmeen kokonaisuuteen; terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin sekä koettuun hyvinvointiin (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 11–14; Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014, hakupäivä 21.1.2014). Materiaalisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan elinoloja ja toimeentuloa kun taas koettu hyvinvointi eroaa monella tapaa materiaalisesta hyvinvoinnista. Ihmisen tyytyväisyyttä elämäänsä määrittävät terveys ja materiaallinen elintaso, mutta myös yksilön oletus siitä, millainen hänen terveytensä ja materiaallinen elintasonsa tulisi olla. Kun elintaso turvaa perustavat inhimilliset tarpeet, koettua hyvinvointia kehystäväksi tekijöiksi nousevat yhä enemmän muut kuin hyvinvoinnin aineelliset tekijät. (Vaarama ym. 2010, 11–14.) Sosiaalinen hyvinvointi koostuu perustarpeiden täyttymisestä, yhteisöllisyydestä, monikulttuurisuudesta, tasa-arvosta, oikeudenmukaisuudesta ja yksilöiden toimintavapauksista. Ihminen luo sosiaalista hyvinvointia kaikella toiminnallaan (Järvensivu, Järvensivu, Schmidt & Palmu 2012, 104). Nämä tekijät luovat tilaa ihmisten elämän henkisille päämäärille ja vähentävät materiaalisten asioiden merkitystä (Salonen 2012, 143).

Hyvinvointitutkimusten mukaan verkostoilla, yhteisöllillä ja ihmisten välisillä suhteilla on yhä suurempi merkitys ihmisten henkisessä, fyysisessä ja taloudellisessa hyvinvoinnissa. Osallisuuden ja turvallisuuden tunteen lisääminen on yksi keino ehkäistä hyvinvointiin liittyviä ongelmia. (Mokka & Neuvonen 2006, 19.)

Nussbaum (1992) perustaa analyysinsä hyvinvoinnista Aristoteleen ja Marxin näkemyksille ihmisarvoisesta elämästä ja hyvän elämän sisällöstä. Hänen mukaan hyvinvointia lähestytään vapauden ja toimintakykyjen pohjalta. Ihmisen elämä muodostuu erilaisista toiminnoista ja niiden yhdistelmästä. Toimintakyky tarkoittaa mahdollisuutta valita ja saavuttaa toimintoja. Toimintakyky on riippuvainen synnynnäisistä ominaisuuksista ja instituutioiden kautta järjestetyistä mahdollisuuksista kehittyä ihmisenä ja toimia osana yhteisöä. Ihminen ei voi kasvaa hyveelliseksi yksin vaan kasvatuksen avulla. Hyvä elämä ja hyvinvointi edellyttävät yhteisöllisyyttä ja sellaista yhteisöllistä toimintaa, jota voidaan kutsua sosialisatioksi. (Aaltio 2013, 54–58.)

2.1.1 Hyvinvoinnin mittaaminen

Yksilön hyvinvointia ja yhteiskunnan hyvinvointitavoitteiden saavuttamista on arvioitu pitkään jo 1900 -luvun alkupuolelta lähtien mittaamalla kansantaloudellista kehitystä. Myöhemmin mittaamiseen tulivat mukaan erilaiset väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaavat sosiaaliset indikaattorit kuten esimerkiksi koulutus- ja tulotaso. 1970 – luvulla tutkittiin enemmän subjektiivista eli yksilön kokemaa hyvinvointia. Elämänlaadun tutkimus onkin saanut vahvan jalansijan hyvinvointitutkimuksen alueella, jossa hyvinvointia tarkastellaan henkilön objektiivisten tai koettujen elinolojen ja subjektiivisen hyvinvoinnin välisenä vuorovaikutuksena. Vaikka työllisyysaste ja bruttokansantuote muovaavat ihmisten elinympäristöä ja elämän mahdollisuuksia, ihmisen elämänlaadun kokemusta määrittävät kuitenkin hänen oma arvionsa elämästään ja sosiaalisesta tilanteestaan. (Vaarama ym. 2010, 127.) Hyvinvoinnin määrittelemisessä ja mittaamisessa on siis tapahtunut muutosta. Aineellisen vaurauden korostamisen sijasta puhutaan elämisen merkityksellisyydestä ja ihmissuhteiden arvostamisesta ja huono-osaisuuden välttämisestä. (Kajanoja 2005, 3.) Kattava kuva hyvinvoinnista edellyttää monipuolista tarkastelua, joka yhdistää erilaiset sosio-ekonomiset mittarit yksilöiden omiin kokemuksiin ja arvioihin (Vaarama ym. 2010, 14).

Hyvinvoinnin mittaaminen on tärkeää ja ajankohtaista sillä se on nousemassa keskeiseksi yhteiskuntapolitiittiseksi tavoitteeksi jälkiteollisissa yhteiskunnissa. Mikäli sopivia seurantavälineitä ja mittareita ei ole käytettävissä, hyvinvoinnin lisäämiseen pyrkivät strategiat, tavoitteet ja ohjelmat kaatuvat helposti jo alkuvaiheessa. Hyvinvoinnin käsite on kuitenkin sen verran laaja, ettei mittaamista voida sisällyttää kattavasti yhteen indikaattoriin vaan huomio keskitetään muutamiin keskeisimpiin ilmiöihin. Haasteina seurantavälineiden kehittämiseksi on hyvinvointi

käsitteen moniulotteisuus ja subjektiivisuus sekä sen osa-alueiden yhteismitattomuus. (Hoffrén & Rättö 2011, 219.)

Bruttokansantuotetta (BKT) pidetään edelleenkin hyvin yleisesti hyvinvoinnin mittarina, vaikka useimpien tutkijoiden ja taloustieteilijöiden mielestä se on tähän tehtävään täysin riittämätön. Sitä ei ole kehitetty kuvaamaan hyvinvointia vaan se on tuotannon ja tulonmuodostuksen mitta. Lukuisissa tutkimuksissa on todettu, ettei kulutusmahdollisuuksien kasvu lisää ihmisen kokemaa hyvinvointia. BKT:n käyttämistä hyvinvoinnin mittaamisessa on taustalla historia, jolloin maailmansodan jälkeen länsimaissa koettiin talouden ja hyvinvoinnin kasvukausi. Tämän alussa hyvinvointi kasvoi yhdessä BKT:n kanssa. (Hoffrén & Rättö 2011, 221–222.) Vuosikymmenien aikana BKT:n rinnalle ja sitä korvaamaan on kehitetty useita hyvinvointia seuraavia mittareita sekä niiden perusteella laskettavia indikaattoreita. Mittareiden kehittämiseen ja käyttöön liittyy kuitenkin monenlaisia haasteita kuten esimerkiksi yhteismitattomien tekijöiden sisällyttäminen samaan mittariin tai hinnoitteluvaikkeudet rajoittavat sitä, mitä tekijöitä voi sisällyttää taloudellisesti arvoitettuun mittariin. Yhteen mittariin olisi hyvin hankala pelkistää moninaisia ja laajoja kokonaisuuksia mitä ihmisten aineellinen ja sosiaalinen hyvinvointi sekä ympäristön kestävä kehitys on. (Hoffrén & Rättö 2011, 223, 235–236).

Ihminen voi yleensä hyvin, kun hän on aktiivinen toimija omassa elämässään ja näkee itsensä osana yhteisöä. Hyvinvointipalvelut auttavat osaa ihmisiä löytämään oman hyödyllisyytensä. Näitä merkityksellisiä palveluverkostoja tulisi kehittää yhä enemmän tukemaan yksilöitä erilaisissa elämäntilanteissa ja ennaltaehkäisemään syrjäytymistä. Nykyhetken palvelujen tarjoama tuki ei ole riittävää. (Mokka & Neuvonen 2006, 55.) Lähes kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa talous on asetettu ihmisten hyvinvoinnin edelle. Ajatellaan, että talouden avulla voidaan löytää keinoja, joilla saavutetaan hyvinvointia. Talusteoreettiset ja – poliittiset tavoitteet ovat ristiriidassa ihmisten hyvinvoinnin tavoitteiden kanssa. Päätöksentekijät näkevät usein ihmisten hyvinvoinnin luojat, kuten terveyden, työn, toimeentulon, perheen, vapaa-ajan, palveluiden, usein tehottomina ja ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavina tekijöinä. Sen seurauksena on vallalla kaiken tehostaminen. Onko ihminen yhteiskunnalle vain taloudellinen resurssi, jonka toimintoja ohjataan talouskasvun optimoimiseksi? Ihmisten hyvinvointi on alistettu talouskasvulle. Yhteiskunnan hyvinvointia pyritään lisäämään keinoin, jotka todellisuudessa heikentävät ihmisten kokemaa hyvinvointia. (Hoffrén 2012, 68 – 69.)

Lukuiset tutkimukset osoittavat, ettei ihmisten kokema hyvinvointi ole lisääntynyt enää 1970-1980-lukujen jälkeen bruttokansantuotteen osoittamasta talouskasvusta huolimatta. Seurauksena on ollut enää yhteiskunnallisten epäkohtien ja ongelmien sekä ympäristöhaittojen kasvu. Onko enää realistista ajatella, että vain riittävä talouskasvu on köyhyyden ja työttömyyden vähentämisen ainoa keino? Elämme ajassa, jossa nämä yhteiskunta- ja talouspoliittiset kysymykset täytyisi ottaa uudelleen arviointiin. (Hoffrén 2012, 69; Joutsenvirta & Järvensivu 2012, 177.) Historia ja tilastot osoittavat, että niin yhteiskuntamme inhimillistä kuin konkreettista tilaa on muutettava, jos myös jatkossa halutaan elää hyvää elämää. (Helenius 2012, 50–51.)

2.1.2 Hyvinvointivaltion merkityksistä yksilön ja yhteisöjen hyvinvointiin

Hyvinvointivaltio on luotu palkkatyöyhteiskuntaa varten (Mokka & Neuvonen 2006, 33). Hyvinvointivaltion perimmäinen tarkoitus on, että yhteiskunnan hyvinvointi koskettaisi kaikkia kansalaisia ja yhteisöjä, myös heikompia ja haavoittuvampia. Puhuttaessa hyvinvointivaltiosta tarkoitetaan terveydenhuoltoa, koulutusta, sosiaalisia tulonsiirtoja ja sosiaalivakuutusjärjestelmiä sekä muita hyvinvointipalveluita. (Korkman 2011, 15.) Perinteisen hyvinvointivaltion on katsottu perustuvan työnantajien, työntekijöiden eli palkansaajien ja valtion liittymäksi, jossa kaikki osakkaat hyötyvät. Hyvinvointivaltion vaikutukset ovat kuitenkin tätä laajemmat. Kovien arvojen ympärille on kasvanut henkinen, pehmeiden arvojen hyvinvointiyhteiskunta. Ihmiset saavat työstä hyödyllisyyden tuntemuksia, kokevat kuuluvansa yhteisöön ja tästä seurannut hyvinvointi on huomattavasti laajempaa kuin välitön terveys ja elanto. Koettuun hyvinvointiin liittyy luottamus muihin osallisiin, instituutioon ja tulevaisuuteen. Tämä lisää ihmisten jaksamista sekä osaamista monipuoliseen hyvinvoinnin tukemiseen. (Mokka & Neuvonen 2006, 66–67.)

Hyvinvointivaltion tehtävät ovat olleet toisen maailmansodan jälkeen tiivistetysti kasvattaa työvoimaa ja uutta sukupolvea, tukea taloudellista kasvua, tynnyttää poliittisia ristiriitoja, tasoittaa sosiaalisia eroja ja normalisoida ja normittaa kansan arkea. Perinteisesti Suomessa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä ovat vastanneet kunnat tai kuntayhtymät valtion avustuksella. Hyvinvointivaltion kehitys ei ole ollut positiivista vuosiin. Tähän ovat vaikuttaneet 1990-luvun lama ja siitä seurannut rahoitusperustojen keventyminen, joten julkiset palvelut eivät saa enää verotuloista samalla tavalla rahoitusta kuin aiemmin. Nykypäivänä korostuu kolmannen sektorin ja yksityisten toimijoiden sekä lähiyhteisöjen kuten perheiden vastuu ihmisten hyvinvoinnista. Yksityistämisen nähdään aiheuttavan yhdenmukaisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan merkityksen heikkenemistä. Tähän vaikuttaa myös se, että palveluiden

kehittäminen, suuntaaminen ja vähentäminen ovat yhä enemmän kunnallispolitiikkojen päätettävissä, jolloin myös alueelliset ja paikalliset erot palvelujärjestelmässä kasvavat. (Kovalainen & Österberg 2000, 79–81.)

Hyvinvointivaltio syntyi Suomessa 1970–1980 luvulla, jolloin väestön ikärakenne oli edullinen nykypäivään verrattuna. Tuolloin talous oli suhteellisen suljettu, työkustannukset olivat matalat ja julkinen sektori pieni. (Korkman 2011, 39.) Hyvinvoinnin määrälliseen mittaamiseen päädyttiin 1980-luvun lopulla alkaneen tilaaja-tuottaja-mallin suosion johdosta. Palveluita vertailtiin minimikustannusperustein. Kokonaisvastuuta kansalaisten hyvinvoinnista suoriteperusteisessa taloudessa ei ollut kenelläkään. Hyvinvointivaltion ei ole kannattavaa tehostaa tuotantoaan, sillä se voi todellisuudessa nostaa hyvinvoinnin kustannuksia. Kansalaisten hoitamatta jätetyt ongelmat eivät katoa, ne siirtyvät ennen pitkää takaisin yhteiskunnalle, tulevaisuuden veronmaksajille tai toiselle sektorille. Tämän päivän valtion antama tuki kansalaisten hyvinvoinnille ei ole riittävää eikä tarkoituksenmukaista. Vaikka hyvinvointia tutkitaan nyt enemmän kuin koskaan, ovat kokemukset hyvinvoinnista jääneet vähäiselle huomiolle. (Mokka & Neuvonen 2006, 37–38.)

Nykypäivän Suomen kansalaisten arkeen muotoutuneet keskeiset ongelmat liittyvät väestön nopeaan ikääntymiseen, lääketieteellisten hoitojen kallistumiseen ja kansainväliseen verokilpailuun. Näitä asioita pyritään saattamaan kuntoon verotuksen kiristämällä, palveluiden yksityistämällä ja vastuun siirtämällä kansalaisille. Tällaisen tilanteen vuoksi hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitäminen on mahdotonta. (Mokka & Neuvonen 2006, 21.) Huomion arvoista on myös, että hyvinvointivaltio on sosiaalisen turvallisuuden takaajana kallis. On myös moraalisesti arveluttavaa kantaa kollektiivista vastuuta kansalaisten yksilöllisestä hyvinvoinnista. (Ilmonen 2000, 5-6.)

Hyvinvointipalveluissa, esimerkiksi vanhustenpalveluiden kohdalla, yksi suuri epäkohta on palveluiden tarpeen ja asiakasmäärien lisääntyminen rahoituskannan kuitenkin vahvistumatta. Paikallisten palveluiden kehitystä on hidastanut myös kilpailutukset ja palveluntarjoajien nopeat vaihtumiset. (Joutsenvirta & Järvensivu 2012, 174.) Kansalaisten hyvinvoinnin lisäämiseksi ollaan kehittämässä niin Suomessa kuin Euroopan tasollakin erilaisia toimintatapoja. Uusissa toimintamalleissa korostuu kansalaislähtöisyys. (Joutsenvirta & Järvensivu 2012, 175; Soini 2012, 253.) Kansalaiset halutaan nähdä tasavertaisina ja aktiivisina toimijoina palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Näin pyritään lisäämään kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja

saamaan monipuolisia voimavaroja hyötykäyttöön. Toiveena on, että kansalaisten yhteenkuuluvuuden tunne ja keskinäinen huolenpito lisääntyisi. Näin myös vastuuta siirtyisi nykyistä enemmän kansalaisille. (Joutsenvirta & Järvensivu 2012, 175.)

Hyvinvointivaltion kehittäminen on palveluiden tarjonnan ja verojen suuruuden kanssa tasapainoilua. Vaikka ihmisten tarpeet ovat lisääntyneet, ei hyvinvointivaltion kulujen paisuminen voi jatkua loputtomiin. Valinnanvapaus ei tuo lisää hyvinvointia vaan päinvastoin, tutkimusten mukaan se lisää pahoinvointia ja stressiä. Tärkeämpää on hyvinvointipalveluiden oikeanlainen räätälöinti. Vastuunottaminen omasta hyvinvoinnistaan ei ole kaikille helppoa, ihminen voi tarvita vastuuta ottaakseen sekä taloudellisen että sosiaalisen tukiverkoston. (Mokka & Neuvonen 2006, 81, 83.)

Haasteena hyvinvointivaltiolla ovat rahoituksen hankaluus, kielteiset kannustinvaikutukset ja moraalikato sekä lisääntyvä byrokratia. Lisääntyvän byrokratian ongelmana ei ole ainoastaan resursseihin liittyvät ongelmat vaan myös se, että asiakasnäkökulma jää taka-alalle. Kritisointia osakseen saa kuntien palvelutoiminta, joka ei mahdollista valintamahdollisuuksia tai asukkaiden vaihtelevien tarpeiden huomioon ottamista. Ongelmana nähdään myös se, ettei hyvinvointivaltio kykene tyydyttämään kaikkia siihen kohdistuvia vaatimuksia saavutuksistaan huolimatta. (Korkman 2011, 49.) Nykypäivänä valtion olisi oltava sosiaalisten innovaatioiden mahdollistaja, joka tukee ja auttaa aktiivisia, innovatiivisia ja vastuullisia kansalaisia uusien hyvinvointia tukevien toimintatapojen luomisessa (Mokka & Neuvonen 2006, 44–45).

2.1.3 Kolmas sektori hyvinvoinnin tuottamisessa

Kolmannesta sektorista kansalaisten hyvinvoinnin tuottamisessa keskustellaan yhä enenevässä määrin. Keskustelua on vauhdittanut yleinen käsitys hyvinvoinnin tuottamisen heikentymisestä. (Kaunismaa 2000, 130.) Hyvinvointiyhteiskunnan taakka on hajautunut julkishallintokeskeisestä mallista monitoimijamalliin, jossa yhteistyötä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä suositaan. Yksilön vastuu hyvinvoinnistaan on kasvanut ja julkisen sektorin vastuu on paikallisella tasolla. (Möttönen & Niemelä 2005, 3.) Kolmas sektori on erinomainen taho julkisen sektorin tukena. Sitä tarvitaan, mutta kuitenkin sen toimintamahdollisuuksia heikennetään lainsäädäntöjen tulkintojen nojalla systemaattisesti. Kolmannen sektorin täytyy olla varuillaan, ettei vahingossa toimi jonkin lain vastaisesti, eikä tulkintaepäselvyyksiä tulisi. Tämä on johtanut siihen, että toimintoja on jouduttu lakkauttamaan tai niitä ei edes aloiteta. (Eräsaari 2011, 46–47.)

Keskusteltaessa kuntien ja järjestöjen yhteistyöstä aiheet liittyvät usein hyvinvointivaltion ja kansalaisyhteiskunnan välisiin suhteisiin. Hyvinvointivaltion tehtävänä on järjestää ja tuottaa palveluja kansalaisille, joita he tarvitsevat sekä huolehtia kansalaisten perusturvallisuudesta. Kansalaisyhteiskunta perustuu kansalaisten oma-aloitteiseen toimintaan ja se on riippumaton julkisesta vallasta. Hyvinvointivaltion tulisi antaa mahdollisuuksia ja edellytyksiä vapaalle kansalaistoiminnalle. Järjestöjä ei tulisi nähdä kuntien palvelutuotannon täydentäjinä vaan kansalaisyhteiskunnan muodostajina ja yhteisöllisyyden edistäjinä. (Möttönen & Niemelä 2005, 6.)

Kolmannen sektorin eli järjestöjen ja vapaaehtoistoimintojen toiminta-alueet asettuvat valtion ja markkinoiden väliin. Kolmannen sektorin toimijoita yhdistää voiton tavoittelemattomuus, tarvesuuntautuneisuus, huomion ja toiminnan kiinnittyminen huono-osaisimpiin väestöryhmiin, läheiset suhteet paikalliseen toimintaympäristöön, riippumattomuus valtiosta, moninaiset rahoituslähteet sekä organisaatioiden pienet koot suuret kapasiteettikyvyt. (Loranca-Garcia 2000, 79–80.) Kolmas sektori on hyväntekijä yhteiskunnallisten muutosten edessä. Se kantaa kortensa kekoon työttömyyden, syrjäytymisriskin ja köyhyyden kasvaessa. (Loranca-Garcia 2000, 81.) Sillä on mahdollisuus tarjota palveluja ilman taloudellisen voiton edellytystä ja näin korvata muiden palveluntuottajien epäonnistumisia (Kaunismaa 2000, 130). Kolmannen sektorin alueita pidetään yleisesti työpaikkojen kasvupisteinä. Sen vuoksi niillä onkin tärkeä osa sosiaalisen pääoman luomisessa ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tukemisessa. (Loranca-Garcia 2000, 71.)

Julkisia palveluita ja kolmannen sektorin toimintaa heikentäneet valtion toimet 1980-luvulla ovat vaikuttaneet eniten mielenterveyspalveluihin, sillä lähtökohtaisesti niiden taso ei ole ollut hyvä. Nykyistä mielenterveyspalveluiden palveluketjujen toimivuutta on kritisoitu jopa valtioneuvoston tarkastusviraston raportissa vuonna 2009. Tämän hetken palvelurakenne ei palvele julkisia palveluita eniten tarvitsevia. Esimerkiksi sosiaalipalveluissa ja –turvassa korostuu työssäolon merkitys. Ihminen, jolla ei ole työtä, ei välttämättä saa yhteiskunnallisista palveluilta sitä apua ja tukea jota hän tarvitsisi. (Eräsaari 2011, 50–51.) Arvoja, jotka kannustaisivat ja haastaisivat kansalaisia hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja onnellisuuden rakentamiseen ei nykypäivän yhteiskunnassamme ole tarjolla. Ihmisten elämänkaari ei enää perustu vain perinteiseen työnteon ja perheen ympärille, sen vuoksi tarvitaan tilaa, vastuuta ja vapautta eri tavalla kuin ennen. Palvelurakenteita tulisi uudistaa ja kehittää maailman muuttumisen mukana. Uskotut hyvät toimintatavat eivät välttämättä enää tänä päivänä toimi. Ennen tai myöhemmin tulee tarve uudistaa rakenteita. (Mokka & Neuvonen 2006, 43–44.)

Järjestöjen tehtävissä on tapahtunut jonkin asteisia muutoksia edunvalvontatehtävistä palvelutehtäviin. Suurella osalla järjestöistä on molempia tehtäviä, lisäksi niillä on erilaisia kehittämis-, koulutus- ja kokeilutoimintaa. Järjestöjen ja julkisten sektorin odotukset yhteistyöstä eroavat toisistaan. Julkiset sektorit näkevät järjestöt mielellään merkittävänä palveluntuottajina ja helpottamassa julkiseen palvelujärjestelmään kohdistuvaa painetta. Järjestöjen mukaan niiden perustehtävänä on enemmänkin edunvalvonta, yhteisöllisyyden ylläpitäminen, vertaistuki ja vapaaehtoistoiminta. (Möttönen & Niemelä 2005, 152–153.)

Tulevaisuuden haasteina suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa ovat kansalaisten tarvitsemien palveluiden turvaaminen, johon ratkaisuja haetaan sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Tutkimuksien mukaan pelkästään julkisen hallinnon toimet eivät ole riittäviä vaan yhteistyön tiivistäminen eri toimijoiden kanssa korostuu. Järjestöjen rooli kasvaa ja niiden tulisikin olla mukana rakenneuudistuksissa sekä hyödyntää niiden asiantuntemusta paikallisessa ja kansallisessa suunnittelussa. Palvelurakenteiden uudistamisessa on riskinsä, ne voivat vahvistaa yhteisöllisyyttä ja rakentua sen varaan tai niitä voidaan toteuttaa piittaamatta yhteisöllisyydestä lainkaan. Mikäli tulevaisuudessa päädytään alueellisesti laajempiin palvelutuotantoyksiköihin, tulisi paikallista ja yhteisöllistä demokratiaa vahvistaa, koska uudistuksissa helposti unohdetaan yksilöiden tunne- ja kokemusmaailma. Palveluiden etäännyminen koetaan herkästi turvattomuuden lisääntymisenä. Uudistuksissa tarvitaan järjestöjä, jotka korostavat ja pitävät esillä yhteisöllisyyden ja kansalaisyhteiskunnan näkemystä. (Möttönen & Niemelä 2005, 206–207.)

Järjestöjen ja kuntien toiminnassa tarvitaan muutoksia, joita tulee suunnitella ja ohjata yhteisessä prosessissa. Niissä on huomioitava, että osapuolten yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittäminen ei heikennä vaan vahvistaa kuntien ja järjestöjen omien tehtäväalueiden hoitamista. Jotta uutta toimintaa syntyisi, ehtona ei ole yhteiset tavoitteet vaan luottamus ja sitoutuminen yhteisiin toimintatapoihin, jotka perustuvat eettisiin ja moraalisiin sopimuksiin. Kuntien tulisi nähdä järjestöt hyvinvointipolitiikassa tasavertaisina toimijoina eikä niitä tule pitää julkisen sektorin ongelmien ratkaisijoina. Mikäli kunnan jotain toimintaa halutaan kehittää, toimimalla yhteistyössä järjestöjen kanssa on mahdollista saada lisäelementtejä kehittämiseen. Järjestöjen taas ei tulisi vain mukautua vallitsevaan kulttuuriin vaan toimia sen kehittävänä muutos- ja uudistusvoimana. (Möttönen & Niemelä 2005, 208–210.)

2.1.4 Arjen hyvinvoinnin tarpeet

Arjesta puhuttaessa tarkoitetaan elämää, joka muodostuu työssä käynnistä tai opiskelusta, kotielämästä ja harrastuksista. Arjen toiminnoissa ihmiset toimivat erilaisissa ympäristöissä yksin tai yhdessä toistensa kanssa, jossa he tarvitsevat erilaisia resursseja ja tarvikkeita. Arjen toiminnoissa tavoitellaan hyvinvointia eli tarpeiden tyydyttämistä. Arjen toimintaa ja siihen liittyvää hyvinvointia mitattaessa ongelmat ovat samankaltaisia. Ihmisen näkemys ja kokemus hyvinvoinnista pohjautuvat aina senhetkiseen elämäntilanteeseen, eikä sillä välttämättä ole yhteyttä aineelliseen elintason. Myös se, miten ihmiset suunnittelevat ajankäyttönsä sisällön, on ajateltu olevan yhteydessä hyvinvointiin. (Raijas 2011, 243–244.)

Raijaksen mukaan ihmiset pystyvät nykypäivänä tyydyttämään perustarpeensa hyvin, koska yhteiskunnalliset olosuhteet ovat vakaat ja ihmisten elintaso yleisesti korkea. Tästä huolimatta on merkkejä ihmisten pahoinvoinnin lisääntymisestä. Osittain hän pohtii tämän johtuvan siitä että aineellisten olosuhteiden sijaan hyvinvoinnissa on tärkeää yhteisöllisyys ja elämän merkityksellisyys eikä eloonjäämisen kannalta välttämättömien perustarpeiden tyydyttäminen. (Raijas 2011, 245.) Mahdollinen tyytymättömyys omaan arkeensa voi johtua hyvin monesta asiasta. Hyvinvointi on abstraktia ja sen voidaan katsoa toteutuvan vasta pidemmän ajan päästä, jolloin voi olla hankala nähdä mitä toimintaa tarvitaan hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Toinen tyytymättömyyttä aiheuttava tekijä on toiminnan tavoitteiden ja todellisuuden välinen ristiriita. Useat tekijät kotitaloudessa ja sen ympäristössä voivat ehkäistä toimintaa niin, ettei hyvinvointi toteudu. (Raijas 2011, 262.)

Hyvinvointikeskusteluissa korostuu ihmissuhteiden merkitys. Ihminen haluaa viettää aikaa yhdessä toisten ihmisten kanssa ja hän haluaa tuntea kuuluvansa yhteisöön tietyn roolin ja aseman kautta ja osallistua yhteisön toimintaan. Toisaalta ihmisen on voitava luottaa niihin muihin yhteisön jäseniin kuten puolisoon, perheenjäseniin työtovereihin ja ystäviin, joiden kanssa hän toimii. Ihmisen on luotettava myös itseensä ja saada kokemus vastavuoroisesti olevansa luotettava yhteisön muiden jäsenten mielestä sekä kyvykäs ja tasavertainen toimija tiedoiltaan ja taidoiltaan muiden kanssa. Valinnanvapaus ja mahdollisuus vaikuttaa lisäävät arkielämän hyvinvoinnin kokemusta. Tärkeäksi nousee ihmisen tuntemus siitä, että kykenee elämään omien arvojen mukaisesti. (Raijas 2008, 16–17.)

Ihmisen arjessa käyttämiä resursseja ovat ansiotulot ja pääoma, aika terveys sosiaalinen pääoma ja tiedot sekä taidot. Se miten ihminen näitä resursseja hyödyntää ja hallitsee tai mikä niiden käyttöarvo ja riittäväksi koettu määrä on, riippuu myös yhteiskunnan ja lähiympäristön tarjoamista olosuhteista ja mahdollisuuksista. Resurssien jakaantumisella eri ajankohdille ja niiden määrän katsotaan vaikuttavan suuresti arjessa koettuun hyvinvointiin. Ihminen tarvitsee resursseja hyödykkeiden hankintaan, koska ne taas tuovat vaihtoehtoja toimintojen suorittamiseen. Hyvinvoinnin voidaan sanoa rakentuvan ihmisen muodostamista erilaisista toimintojen yhdistelmistä, ne ovat jokaiselle henkilökohtaisesti merkityksellisiä. (Raijas 2008, 13,15; Raijas 2011, 248–249). Esimerkiksi tämän päivän kotitalouksissa useat nauttivat kahden työssäkäyvän tuloista, silti tasapainoinen yksityiselämä voi olla kadoksissa. Monissa perheissä palataan sen kysymyksen äärelle, voisiko perheen hyvinvointi kohentua jos toinen vanhemmista olisikin kotona. Tällä yksinkertaisella tavalla voitaisiin vaikuttaa positiivisesti arjen hyvinvointitarpeisiin. (Mokka & Neuvonen 2006, 59.)

Tutkimuksista saatujen tulosten mukaan koettuun hyvinvointiin, onnellisuuteen ja elämään tyytyväisyyteen vaikuttaa arjessa toimiminen. Arjen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että ihmisten käyttämä aika on tasapainossa palkkatyön, kotitöiden ja vapaa-ajan kesken. Kun ihminen kokee hallitsevansa ajankäyttöä ja toimintaa näillä eri osa-alueilla ja toimivan vapaaehtoisesti, hän kokee myös voivansa hyvin. (Raijas 2011, 250.) Arjen toiminnat, työn ja vapaa-ajan ero on hämärtynyt, nykyään osa-alueet menevät helposti päällekkäin. Kyky hallita arkea ja autonomian määrä vaikuttavat ihmisellä siihen, miten näiden osa-alueiden päällekkäisyys koetaan. Keskeistä hyvinvoinnin kokemuksessa on juuri kokemus autonomiasta omassa elämässä. (Raijas 2011, 253.)

Arjen hyvinvointiin ja sen sujuvuuteen vaikuttaa elinympäristö, jossa kotitaloudet toimivat vuorovaikutuksessa yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa kuten valtio, kunnat, julkinen, yksityinen ja kolmas sektori. Näiden tahojen välisen toiminnan onnistumiseksi jokaisen on tiedettävä toistensa asema ja tehtävät. Hyvään elinympäristöön kuuluvat mm. viihtyisyys, meluttomuus, peruspalveluiden läheisyys, hyvät liikenneyhteydet, kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnot sekä turvallisuus, jotka myös vaikuttavat hyvinvointiin edistävästi. Merkitystä arjen hyvinvointiin on myös sillä, miten ihmiset näkevät mahdollisuuden vaikuttaa elinolosuhteisiinsa. (Raijas 2011, 254–255.)

2.2 Yhteisöllisyys käsitteenä

Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat pääsääntöisesti positiivisia mielikuvia synnyttäviä käsitteitä, joka voidaan määritellä positiiviseksi arvotettavaksi toiminnaksi yhteisön kautta, joka sitoo yksilöt toisiinsa (Parviainen 1998, 39–40; Saastamoinen 2009, 35–36; Saastamoinen 2011, 24). Yhteisö-käsite on rantautunut Suomeen 1960-luvulla englannin kielen vastineesta "community". "Community"-termi on englannin sanastoon tullut jo 1300-luvulla. Englannin kielessä termillä viitataan paikkaan tai alueeseen, toisin kuin suomalaisessa kielessä sillä ymmärretään käsitettävän usein vain ihmisiä ja heidän välisiä sosiaalisia yhteisöjä. (Eräsaari 2009, 69.)

Yhteisö käsitettä käytetään yleisesti ryhmämuodostelmien yleisnimityksenä. Yhteisö muodostuu erilaisista ihmisten välisten suhteiden kokonaisuuksista, kuten esimerkiksi perheyhteisö ja uskonnolliset yhteisöt. Yhteisöjä luokitellaan niiden tavoitteiden ja vuorovaikutuksen luonteen mukaan kuten esimerkiksi hoitoyhteisöt, aatteelliset yhteisöt. Kaikki ihmiset elävät yhteisöissä, toiset kiinteämmin kuin toiset. Yhteisö tarjoaa yksilölle turvaa yhteisön muodossa. (Parviainen 1998, 39–40; Saastamoinen 2011, 24.) Ihmisten ihmisyyys nousee esille vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa (Eräsaari 2009, 67–68). Yhteisö on yhteiskunnan perusyksikkö (Mokka & Neuvonen 2006, 44).

Käsitteenä yhteisö luo positiivisia mielikuvia. Ihmiset kokevat yhteisön lämpimäksi ja kodikkaaksi, jossa voi luottaa toisten ryhmän jäsenten hyvään tahtoon ja auttavaisuuteen, ryhmästä etsitään toisaalta turvaa mutta myös vapautta. Nykyään ihminen haluaa vapautta valita itse. (Pessi & Seppänen 2011, 289.) Yksilö kuuluu yhteisöön yleensä joko statuksen tai sopimuksen perusteella. Statusyhteisöön kuulutaan syntyperän eli sukulaisuuden perusteella, muu yhteisöllisyys on sopimuksellista. Kuitenkaan täysin sopimuksellista, vapaaseen tahtoon nojaavaa yhteisöllisyyttä ei voi koskaan olla olemassa. Yhteisöön kuulumisen ei ole itsestään selvyys vaan sitä on etsittävä, luotava ja pidettävä yllä. Statusyhteisöjen merkityksen vähennyttyä yhteisöön kuulumista ja samalla omaa identiteettiä on etsittävä ja rakennettava osana yhteisöä ja yhteisöjä. (Pessi & Seppänen 2011, 295.)

Yhteisöksi arkikielessä usein nimitetään erilaisia sosiaalisten suhteiden muodostumia. Sosiaaliset suhteet ja verkostot muodostavat ihmisen identiteetin ja sosiaalisen olemassaolon perustan. Yhteisöjen avulla ihminen kiinnittyy yhteiskuntaan. Poliittisessa keskustelussa yhteisöt ja yhteisöllisyys sekä yhteisöllistäminen nähdään usein keinona hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Yhteisöksi voidaan kutsua muodostelmia muutaman hengen ryhmittymästä aina esimerkiksi Euroopan unionin laajuiseen yhteenliittymään. Laajimmillaan voidaan yhteisön käsitteellä viitata kaikkeen ihmisten väliseen vuorovaikutukseen tai ihmisryhmiin, joiden jäsenillä on yhteisiä intressejä. Yleensä jaetut intressit saavat ihmiset sekä toimimaan yhdessä että tuntemaan yhteydentunnetta toisiinsa. (Pessi & Seppänen 2011, 288, 292; Parviainen 1998, 43.)

2.2.1 Yhteisöllisyys keskeistä hyvinvointia

Yhteisöllisyydestä puhuttaessa voidaan viitata hyvin globaaliin tasoon, jolloin puhutaan esimerkiksi kansojen yhteisöstä tai kansainvälisestä yhteisöstä. Toisessa ääripäässä voidaan puhua muutaman ihmisen välisestä tiiviistä ja emotionaalisesta vuorovaikutuksesta yhteisöllisyytenä, tuolloin viitataan esimerkiksi perheyhteisöön. Toisaalta voidaan myös tarkastella onko yhteisö määrätty ulkoa päin vai onko se syntynyt spontaanisti osana ihmisten kokemusta. Yhteisöllisyydestä puhuttaessa voidaan viitata yhä enemmän yhteenkuuluvuuden tunteeseen, jolloin puhutaan jaetuista arvoista, ideologioista ja ihanteista. Nykyinen elämänmuoto teknologioineen mahdollistaa yhteenkuuluvuuden tunteen erilaisten ja kaukanakin asuvien ihmisten kanssa, joita sitoo yhteen jokin elämässä tärkeäksi koettu ideologia. (Saastamoinen 2011, 25.)

Ihmisten väliset suhteet, yhteisöllisyys katsotaan olevan keskeinen osa ihmisen hyvinvointia. Tarkastellessa subjektiivista hyvinvointia sosiaaliset suhteet on havaittu terveyden ohella koetun hyvinvoinnin keskeiseksi tekijäksi. (Pessi & Seppänen 2011, 288, 292; Parviainen 1998, 43.) Tutkimuksissa on todettu, että hyvinvoinnin ja onnellisuuden keskiössä ovat terveyden lisäksi erityisesti merkitykselliset ihmissuhteet ja läheiset. Ihmisillä on voimakas läheisyyden ja yhteyden tarve. Sitoutuminen, hyvät ihmissuhteet ja sosiaalinen pääoma vaikuttavat sekä fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin. Keskeisimpänä ihmisen voimavarana ja onnen lähteenä pidetään puolisoa ja perheenjäseniä. (Kontula 2011, 265.) Yhteisöllisyys on yksi terveyden ja hyvinvoinnin osatekijä. (Hyyppä 2002, 6.) Yhteisöllisyyden tunne ei synny enää yksin suorasta fyysisestä tai henkilökohtaisesta vuorovaikutuksesta, nykyisin myös virtuaaliset, kuvitteelliset ja symboliset ulottuvuudet ovat mukana luomassa yhteenkuuluvuutta (Korkiamäki 2008, 174). Ihmisten välisten suhteiden, ihmissuhdeverkostojen luominen ja hoitaminen on vastavuoroista, mikä tarkoittaa että suhteita, verkostoja on rakennettava, pidettävä yllä ja kehitettävä edelleen. Keskinäisiä, toimivia suhteita ei voida luoda vastoin toisen ihmisen tahtoa, vaan jokaisen on oltava siinä mukana tavalla tai toisella. (Silvennoinen 1999, 20.)

Elämässä tarvitaan resursseja, joiden avulla selvitään vastoinkäymisistä. Resurssien tunnusmerkkejä ovat eri määritelmien mukaan aineellisesti turvattu asema, kyky kohdata muuttuvat elämäntilanteet, kyky vaikuttaa omaan elämään ja tehdä päätöksiä, psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet. Nämä ovat niin kutsuttuja elämänhallinnan osa-alueita, joiden avulla yksilö kykenee kohtaamaan eteen tulevia vaikeuksia. (Röpelinen 2008, 132.) Yhteisöllisyyden on ajateltu olevan ratkaisu erilaisiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin ongelmiin (Filander & Vanhalakka-Ruoho 2009, 11).

2.2.2 Yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia heikentäviä tekijöitä

Yhteisöjen muodostumista ja yhteisöllisyyden kokemista heikentävät yhteiskuntaa kohtaan liittyvät epäluottamukset, jotka lisäävät ihmisten passivoitumista sekä välinpitämättömyyttä. Myös ihmisten paikkasidonnaisuuden heikkeneminen vie yhä kauemmas yhteisöllisyydestä. Yhteisöllisyyden muotoutumiseen vaikuttavat myös yksilöiden epäluuloiset suhtautumiset toisiinsa. (Bruhn 2005, 236–242.) Elämänhallintaan liittyvien paineiden kohtaaminen yksin voi heikentää yksilön kokemaa hyvinvointia. Yksilön on mahdollista saada tukea yhteisöllisyydestä. (Saastamoinen 2009, 34–35.)

Poliittisissa keskusteluissa on noussut esille, että yhteisöjen toivotaan suojaavan ja tukevan jäseniensä hyvinvointia erilaisissa elämäntilanteissa kuten kriiseissä ja tragedioissa. Julkisen sektorin palvelujen supistumisen myötä odotetaan myös yhteisöiltä konkreettista jäsentensä avustamista. Tutkimustuloksia ei vielä ole runsaasti siitä, kasvaako yhteisöjen antama hoiva kun julkisen sektorin palvelut pienenevät. (Pessi & Seppänen 2011, 291.) Yhteisöllisyydellä nähdään olevan merkitystä sosiaalisten ongelmien ratkaisussa. Ajatus yhteisöjen jäsenten toinen toisistaan huolta pitämisestä on nostamassa päätään. Toisaalta kun yhteisöllisyyksien alueet ovat vähentymässä, voidaanko sitä pitää lainkaan yhtenä ratkaisuvaihtoehtona sosiaalisiin ongelmiin? Sosiaaliset verkostot syntyvät ja pysyvät hengissä jäsentensä keskinäisen luottamuksen voimin. (Ilmonen 2000, 6-7.)

2.2.3 Yhteisölliset tarpeet

Ihmiset toteuttavat yhteisöllisiä tarpeitaan moninaisesti. Nyky-yhteisöllisyyttä kuvaavia sanoja ovat "uusiyhteisöllisyys" ja "kevytyhteisöllisyys". Maailma ihmisten ympärillä on pienentynt

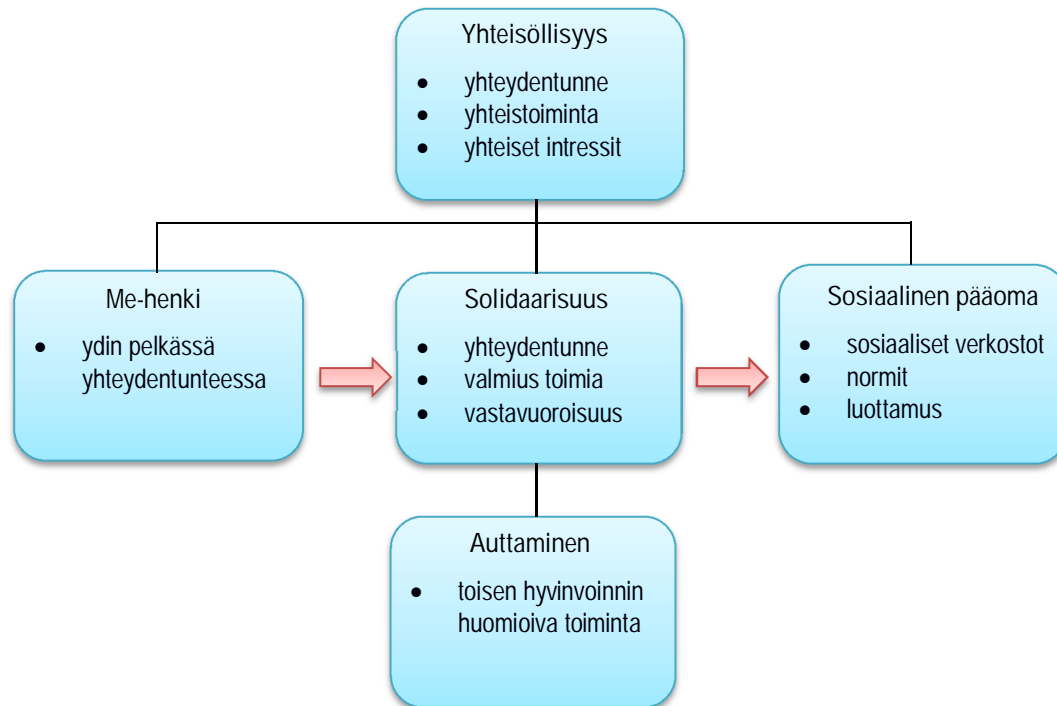
johtuen yhteydenpidon monimuotoisuudesta ja helppoudesta sekä nopeista kulkuyhteyksistä paikasta toiseen. Yhdessäolon ja kommunikaation muodot ovat nopeasti muuttuneet kaupungistumisen ja teknologian kehittymisen vuoksi, sen myötä samoin on käynyt ihmissuhteiden laadulle ja määrälle. Näiden tapojen muuttuessa, muuttaa myös yksinäisyys muotoaan. Köyhyys on yksi yksinäisyyden ja osattomuuden muoto, sillä se voi olla este erilaisille kommunikoinnin muodoille. Lapsiperheiden köyhyys voi johtaa lasten yksinäisyyteen mm. harrastusten kalliin hinnan vuoksi. Syntymäpäiväkutsujen järjestäminen tai niille osallistuminen voi olla liian kallista. Näistä voi seurata ystäväpiirin ulkopuolelle jääminen. Köyhyys eristää ja voidaankin ajatella että se on yhtä kuin ihmissuhteista luopumista. (Eräsaari 2011, 32, 38–40.)

Eräsaari (2011, 32–33) on huomionnut, että muuttumattomina pysyneet sosiaaliset suhteemme ovat yhä perhe, työ ja harrastukset. Yksi syrjäytymisen riski on osallisuuden tunteen puuttuminen (Salonen 2012, 142). Osallisuudessa on kyse omien vaikutusmahdollisuuksien tunnistamisesta. Se onkin aktiivisen kansalaisuuden perusta. Ihminen voi kokea osallisuutta kuulumalla johonkin yhteisöön ja tämä tapahtuu osallistumisen ja vastuunottamisen kautta. Ihminen on tekemisen kautta yhteydessä niin ympäristöönsä kuin muihin ihmisiin. (Soini 2012, 250.) Yhteisöllisyyden vahvistumista voidaan tukea järjestämällä säännöllisiä yhteisiä tapaamisia sekä yhteisellä toiminnan suunnittelulla ja toteutuksella. Samankaltaiset elämäntilanteet voivat olla edesauttava tekijä suhteiden luomisessa, mikä taas lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Röpelin 2008, 137, 139.)

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa yhteisöön kuulumisen rakentuu kommunikatiivisten prosessien kautta ja jatkuvan identiteetin etsintä on tärkeä yhteisöön kuulumisen perusta. Kommunikaatioyhteisöt ovat avoimia, liukuvia, erimittaisia ja yksilöllistyviä kun taas traditionaalista yhteisöä kuvaa paikallisuus, pysyvyys ja selkeät yhteisöjen rajat. Kommunikaation on katsottu myös määrittäneen yhteisöön kuulumista traditionaalisessa yhteiskunnassa mutta esimerkiksi internet mahdollistaa yhteisön syntyminen ja toimimisen irrallaan paikasta. Median myötä on syntynyt globaaleja yhteisöjä, jossa yhteisöön kuuluvat jäsenet voivat asua ympäri maailman. Tämän kaltaisissa yhteisöissä ihmiset sitoutuvat yhteisön sosiaalisiin normeihin ja tärkeää on tavoitettavuus viestimien kautta ja jatkuva saatavilla oleminen. Myöhäismoderneissa yhteisöissä on moninaisuutta, on lyhyt- ja pitkäkestoisia yhteisöjä, ne ovat ristikkäisiä, päällekkäisiä ja monen tasoisia. Yleensä jäsenet kuuluvat useisiin erilaisiin yhteisöihin yhtäaikaaisesti. Tämän vuoksi yhteisöjä voidaan kuvata virtaaviksi, jäsenet käyvät jatkuvaa

keskustelua niihin kuulumisesta eikä yhteisöillä ole selkeitä rajoja kuten traditionaalisen yhteiskunnan yhteisöllä. (Pessi & Seppänen 2011, 293–294.)

Yhteisöllisyys koostuu yhteydentunteesta ja toiminnasta joka tukeutuu yhteisiin intresseihin. Se edistää ja ylläpitää me-henkeä sekä solidaarisuutta, jotka nähdään yhteisöllisyyttä kapeampana käsitteenä. Tämän kautta yhteisöllisyys myös edistää yhteisön sisäistä sitovaa sosiaalista pääomaa. Yksi yhteisöllisyyden ilmenemismuoto on auttaminen. (Pessi & Seppänen 2011, 296.)

KUVIO 1. Yhteisöllisyys ja naapurikäsitteet (Pessi & Seppänen 2011, 296.)

Yhteisöön kuulumiseen liittyy tiiviisti toisten jäsenten auttaminen ja tukeminen mutta myös avun ja tuen saaminen. Aikaisemmissa tutkimuksissa auttamisen ja yhteisöllisyyden kytkös on ollut tiiviisti läsnä. Onkin todettu, että missä on yhteisöjä, on myös toisen auttamista ja toisen huomioon ottamista koska niissä on myös solidaarisuutta. Tämän kaltaisesta yhteisöllisyydestä on useita arjen esimerkkejä kuten talkoot, verenluovutus, järjestösektorin auttamistoiminta ja erilaiset tuki- ja vertaisryhmät. Vanhusten lisääntyneen avuntarpeen myötä myös yhteisöllisen auttamisen kysymykset ovat ajankohtaisia. (Pessi & Seppänen 2011, 297–298.) Toisten ihmisten auttaminen koetaan tärkeäksi ja palkitsevaksi, auttamiseen motivoitutaan etenkin positiivisuudesta nousevista ja periaatteellisista syistä. Oman perheen lisäksi yksilöt ovat halukkaita auttamaan omaa lähipiiriään, erityisesti ystäviä ja sukulaisia mutta myös naapureita. Auttamisen ja yhteisöllisyyden katsotaan kulkevan käsi kädessä. Onnelliisuuden tunne on myös vahvasti

yhteydessä auttamiseen. (Pessi & Oravasaari 2011, 85–86.) Yhteisöllisyys käsitteen synonyymiksi on muodostunut sosiaalisen pääoman käsite, jolla viitataan luottamusta synnyttäviin sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoihin (Hyypä 2002, 6; Hiilamo 2011, 4; Saastamoinen 2011, 27).

2.2.4 Sosiaalisen pääoman yhteys hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen

Sosiaalisen pääoman käsite on syntynyt pankkimaailmassa, jossa kiinnitettiin huomiota taloudellisen yhteistyön merkityksiin organisaatioiden välillä (Ilmonen 2000, 9, 13). 1990-luvulta alkaen sosiaalisesta pääomasta on kirjoitettu enenevässä määrin (Woolcock 2000, 28; Ilmonen 2000, 9, 13). Sosiaalinen pääoma on uusliberaalin poliittisen ja taloudellisen ajattelun myötä saanut kantavuutta käsitteenä (Ilmonen 2000, 13). Vuosituhannen vaihteen jälkeen käsite on vakiinnuttanut paikkansa puhe- ja kirjakielissä. Terminä sosiaalinen pääoma on esiintynyt jo huomattavasti aiemmin historiassa, ensimmäisen kerran jo 1900-luvun alkupuolella. (Ruuskanen 2001, 1-2; Hyypä 2002, 48.)

Sosiaalinen pääoma on monimuotoinen käsite. Usein siihen on liitetty aineksia sosiaalisista verkostoista ja niiden organisoitumisen tavoista, luottamuksesta ja vastavuoroisuudesta. (Putnam 1993, 167; Ilmonen 2000, 10, 18–19, 21; Kaunismaa 2000, 121; Loranca-Garcia 2000, 72; Ruuskanen 2000, 96–97; Ruuskanen 2001, 1,16.) Sosiaalisen pääoman käsitettä ovat ratkoneet monet sosiologit eri näkökulmista. Jane Jacobs (1961) on määritellyt sitä antropologisesta näkökulmasta, jonka mukaan sosiaalinen pääoma rakentuu ihmisten välisistä moninaisista ja ajan muovaamista suhteista. (Kovalainen & Österberg 2000, 69–70). Bourdieun (1985, 67) mukaan sosiaalista pääomaa voidaan kutsua "suhteiksi". "Suhteet" muodostavat kuitenkin vain hyvin pienen osan sosiaalisen pääoman käsitteestä (Bourdieu 1985, 67–68). Serageldin mukaan sosiaalinen pääoma muodostuu asenteista, arvoista, suhteista ja instituutioista, jotka ohjaavat taloudellista ja sosiaalista kehitystä sekä ihmisten välistä vuorovaikutusta (Voipio 2000, 102).

Putnamin (1993, 172–173) määritelmän mukaan sosiaalisessa pääomassa tiivistyvät seuraavat seikat: sosiaaliset verkostot, luottamussuhteet ja sosiaaliset normit, jossa normeilla tarkoitetaan pääasiassa vastavuoroisuuden normeja. Verkostot hän on jakanut horisontaalisiin ja vertikaalisiin tasoihin. Horisontaalisen tason verkostoissa päällimmäisinä asioina ovat vallan tasainen jakautuminen, statukset ja samanarvoisuus. Vertikaalisen tason verkostoissa pinnalla ovat epätasa-arvo, riippuvuussuhteet ja hierarkiat. Oikeassa elämässä nämä sekoittuvat, painottuen

erilaisissa tilanteissa eri alueille. Luottamus- ja yhteistyösuhteita ajatellen horisontaaliset verkostot ovat hyviä, sillä vertikaalisissa verkostoissa nämä suhteet eivät saa tukea. (Putnam 1993, 172–174.)

Bourdieulaisen tulkinnan mukaan sosiaalinen pääoma nähdään yksilön voimavarana, kun taas Putnamilainen ja Serageldiniläinen tulkinta yhteisön voimavarana. (Voipio 2000, 101). Putnamin tulkinnan mukaan yhteiskunnan menestyksessä on vahvasti mukana sosiaaliset normit ja luottamus, kun taas Bourdieulaisen ajattelun mukaan toiset henkilöt ovat kykenevämpiä luomaan itselleen suotuisia resursseja kasvattaakseen sosiaalista pääomaansa. (Kaunismaa 2000, 122.) Colemanin (1990, 98) mukaan sosiaalinen pääoma on joidenkin tavoitteiden saavuttamisen mahdollistaja, joka tekee siitä tuottavan. Hän on eritellyt sosiaalisen pääoman muotoihin sisältyvän normit ja vaikuttavat sanktiot, informaatiomahdollisuudet, odotukset ja velvollisuudet (Coleman 1990, 306–313). Colemanin ajatukset sosiaalisesta pääomasta sijoittuvat Putnamin ja Bourdieun näkemysten risteysalueella. Coleman katsoo sosiaalisen pääoman olevan sosiaaliseen rakenteeseen tiivistynyt pino resursseja, jotka hyödyttävät yksilöitä. (Kaunismaa 2000, 122.)

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan ihmisten välistä luottamusta, osallistumista sekä toisten tukemista että yhdessä tekemistä vallitsevat normit huomioiden (Kovalainen & Österberg 2000, 70; Loranca-Garcia 2000, 72; Woolcock 2000, 25; Hyyppä 2002, 6; Ellonen 2008, 171; Hiilamo 2011, 4; Saastamoinen 2011, 27). Näin ollen luottamus on sosiaalisen pääoman keskeisin elementti (Putnam 1993, 170; Ilmonen 2000, 9, 15, 22, 28–29; Hiilamo 2011, 4; Saastamoinen 2011, 27). Sosiaalinen kanssakäyminen on sitä helpompaa, mitä syvempää luottamus ihmisten ja organisaatioiden välillä on (Kaunismaa 2000, 123).

Sosiaalisella pääomalla viitataan yhteisöihin ja niiden kykyyn toimia yhteisten päämäärien hyväksi. (Hiilamo 2011, 4; Saastamoinen 2011, 27.) Sosiaalinen pääoma on silloin sosiaalista voimavaraa. Siitä saatava hyöty sitä suurempi, mitä useammassa yhteisössä yksilö on osallisena. (Ellonen 2008, 157, 168.) Sosiaalista pääomaa ei voida mitata pelkästään yksilön kokemuksilla, sillä yksilö voi saada yhteisöistä positiivista sosiaalista pääomaa, vaikka yksilö itse ei kokisi saavansa niistä sosiaalisia resursseja. Sosiaalisen pääoman yksi muoto on yhteisön antama voimavara. (Coleman 1990, 305; Ellonen 2008, 171.)

Sosiaalisen pääoman muodostuminen edellyttää verkostojen ja erilaisten sosiaalisten siteiden muodostamista henkilöiden välillä. Kun yhteiskunnan eri alueilla ihmiset ovat tekemisissä toistensa kanssa, syntyy sosiaalista pääomaa. (Ruuskanen 2000, 97.) Sosiaalisen pääoman on ajateltu lisääntyvän erilaisten yhdistystoimintojen avulla. Sosiaalinen pääoma onkin kääntynyt laskuun, kun vapaaehtoistyö on alkanut vähentymään. Yhdistysaktiivisuuden vähentymiselle on esitetty erilaisia syitä, mm. naisten palkkatyön lisääntyminen ja televisiolle annettu aika. (Kaunismaa 2000, 119.)

Sosiaalista pääomaa voidaan ajatella myös sosiaalisen toiminnan kilpailuna. Tässä näkökulmassa osapuolet käyttävät hyväkseen omia taloudellisia resursseja, inhimillistä pääomaa ja sosiaalisia verkostoja hyödyntäen samalla ympärillä olevia mahdollisuuksia. (Burt 1992, 8-9; Ilmonen 2000, 17.) Verkostoitumisen on katsottu olevan sosiaalisen pääoman yksi olennaisimmista piirteistä (Loranca-Garcia 2000, 74). Vastavuoroisuuden normit antavat verkostojen toimivuudelle, luottamuksen muodostumiselle ja ongelmattomalle kommunikaatiolle hyvän perustan. Yhdessä nämä seikat muodostavat tukevan rakenteen, josta muotoutuu sosiaalista pääomaa. (Kaunismaa 2000, 125.)

Sosiaalisen pääoman käsitteelle on lähes mahdotonta löytää yhteneväisiä tai yksiselitteisiä määrittelyjä. Sen vuoksi sitä täytyneekin tarkastella rajatusti. (Kovalainen & Österberg 2000, 74.) Kaikissa sosiaalista pääomaa käsittelevissä tutkimuksissa yhteistä kuitenkin on ihmisten väliset institutionaaliset suhteet (Kovalainen & Österberg 2000, 71). Sosiaalisen pääoman määrittelyissä yhdistävänä tekijänä nähdään yksilöiden ja yhteisöjen luovan ja vaihtavan keskenään eitaloudellisia resursseja sosiaalisen toiminnan avulla. Näistä toiminnoista syntyy luottamuksen ja normien avulla verkostoja, pysyviä ja väliaikaisia. (Kovalainen & Österberg 2000, 74.)

Sosiaalista pääomaa ei voi irrottaa sen kantajistaan tai siihen liittyvistä suhteista, minkä vuoksi se ei ole samanlaista kuin taloudellinen pääoma. Liikuteltavuus näiden kahden pääoman välillä on myös hyvin erilaista, mikä vaikuttaa siihen, ettei sosiaalisen pääoman arvoa ole mahdollista kasvattaa samalla tavalla kuin taloudellisen pääoman. Tosin sosiaalisella pääomalla on positiivinen vaikutus yksilön työllistymiseen. (Ilmonen 2000, 10–11, 25–26.) Sosiaalinen pääoma ei kulu samalla tavalla kuin taloudellinen pääoma. Sosiaalinen pääoma voi voimistua jos sen käyttö kehittää positiivisesti yhteistyötä. (Putnam 1993, 170–172; Ilmonen 2000, 23.) Vahvistuakseen sosiaalista pääomaa on ylläpidettävä aktiivisesti, ettei se pääse haihtumaan (Ilmonen 200, 23). Sosiaalinen pääoma ei jakaudu aina tasaisesti. Sosiaaliset verkostot, normit ja

luottamus rakentuvat ryhmien ympärille, joihin ei kaikilla ole pääsyä. Myös paikalliset olosuhteet vaikuttavat sosiaalisen pääoman kehittymiseen. Tarvitaan tietynlaisia resursseja, että voidaan rakentaa sosiaalista pääomaa. Vielä ei ole voitu osoittaa, onko sosiaalisen pääoman korkea aste taloudellisen ja hallinnollisen menestyksen syy vai seuraus. (Kaunismaa 2000, 126–128, 135–136.)

Sosiaalisen pääoman merkitys on lisääntynyt yhteisöllisyyden vähentyessä, kaupungistumisen seurauksena sekä kasvaneen yhteiskunnallisen eriytyneisyyden vuoksi. Nämä edellä mainitut seikat ovat pakottaneet ihmisiä olemaan vuorovaikutuksessa myös tuntemattomien kanssa, mikä taas edellyttää luottamuksen antamista ja sen saamista. Nykypäivänä luottamusta vaaditaan myös yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan. Poliittiset ja taloudelliset eliitit saavat kuitenkin nykypäivänä osakseen epäluuloa. (Ilmonen 2006, 12.) Luottamuksen saavuttamiseksi tarvitaan vastavuoroisuutta ja reiluuutta (Ilmonen 2000, 14). Luottamuksen periaatteita vastaan sotii tavoitteiden määrittäminen ylhäältä käsin, ilman alaisten kanssa käytyä keskustelua. Toimintamallien ohjaaminen ylhäältä käsin puolestaan rikkoo reilouden periaatteita vastaan. (Ilmonen 2000, 16). Instituutioiden ja arjen väliset ristiriidat ovat lisääntyneet (Mokka & Neuvonen 2006, 44).

Sosiaalisen pääoman käsitteen avulla huomio kiinnittyy myös verkostoihin ja niissä muotoutuviin luottamussuhteisiin ja normeihin. Sen avulla voidaan nähdä, miten tärkeä voimavara sosiaalinen pääoma on yksilöille ja yhteisöille. (Kaunismaa 2000, 122.) Sosiaalisen pääoman käsite antaa mahdollisuuden myös monipuolisemmille selityksille taloudellisen kehityksen alueella luomalla yhteyksiä sosiologisen ja taloudellisen näkökulmien välille. On tärkeää kehittää kommunikaation muotoja, tiedon vaihtoa, sosiaalista vuorovaikutusta ja fyysistä tavoitettavuutta sekä osallisuutta lisääviä keinoja ja prosesseja. (Woolcock 2000, 45–46.)

Sosiaalista pääoman määrää voidaan arvioida mittaamalla osallistumista yhdistyselämään, luottamusta ja vastavuoroisuutta, luottamusta julkisiin instituutioihin ja virkamiehiin ja suvaitsevaisuutta, suhtautumista vapaamatkustajiin ja optimismia. Tutkimuksissa on havaittu, että korkea sosiaalinen pääoma on vahvasti sidoksissa kansalaisaktiivisuuteen sekä yhdistystoimintaan, olivatpa ne sitten kulttuurillisia, poliittisia, taloudellisia tai vapaa-aikaan liittyviä toimintoja. (Kaunismaa 2000, 132–133.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön ensimmäisen vaiheen tarkoituksena on kuvata työikäisten kokemuksia hyvinvoinnistaan ja hyvinvointipalveluista. Lisäksi tarkoituksena on kuvata heidän esittämiä ideoita hyvinvointinsa siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi. Tavoitteena on tuottaa tietoa hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi.

Ensimmäisen vaiheen tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1.) Minkälaisia kokemuksia erään kunnan työikäisillä kuntalaisilla on hyvinvoinnistaan?
- 2.) Minkälaisia kokemuksia työikäisillä kuntalaisilla on saamistaan hyvinvointipalvelujen laadusta?
- 3.) Minkälaisia ideoita he esittävät hyvinvoinnilleen ja siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi?

Opinnäytetyön ensimmäisen vaiheen aineiston analysoinnin jälkeen päätimme kerätä lisää aineistoa syventääksemme tutkimustuloksia. Opinnäytetyön toisen vaiheen tarkoituksena on kuvata työikäisten kokemuksia toimivasta arjestaan ja yhteisöllisyydestään sekä hyvinvointipalvelujen merkityksestä heille. Opinnäytetyön toisen vaiheen tavoitteena on tuottaa lisätietoa hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi.

Toisen vaiheen tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1.) Mitä toimiva arki merkitsee työikäisille?
- 2.) Mitä hyvinvointipalvelut merkitsevät työikäisille?
- 3.) Millaisia kokemuksia työikäisillä on yhteisöllisyydestä?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme on toteutettu kahdessa vaiheessa. Opinnäytetyömme ensimmäinen vaihe käsitti valmiiksi kerätyn ja litteroidun aineiston analysoinnin, joka toteutettiin kesän 2013 aikana. Toinen vaihe sisälsi syksyllä 2013 toteutetut teemahaastattelut, niiden litteroinnin ja analysoinnin kevään 2014 aikana ensimmäisen aineiston ja sen analysoinnin tueksi ja syventämiseksi.

4.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen, jolloin pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161). Keskeinen piirre laadullisessa tutkimuksessa on induktiivinen päättely. Siinä tehdään havaintoja yksittäisistä tapahtumista yhdistäen ne laajemmaksi kokonaisuudeksi. (Kylmä & Juvakka 2012, 22–23.)

Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan todellisuutta ilman aineistonkeruuta ja analyysia tarkasti ohjaavaa teoreettista lähtökohtaa. Kuitenkin tutkimuksen tekijän on tiedettävä mitä tutkii, jotta aineiston keruu tutkittavasta ilmiöstä onnistuu. Mielenkiinnon kohteena on todellisuus ja tutkittava ilmiö. Tavoitteena on ymmärtää osallistujien näkökulma. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Kylmä & Juvakka 2012, 22–23.) Laadullisella tutkimuksella tuotettu tieto on sidoksissa tutkimukseen osallistujien elämäntilanteisiin, aikaan ja paikkaan (Kylmä & Juvakka 2012, 28; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 82). Todellisuus voi esiintyä eri ihmisille erilaisena ja todellisuuksia voi olla useita. (Kylmä & Juvakka 2012, 28.)

4.2 Tutkimuksen osallistajat

Osallistajat tutkimukseen valitaan sen mukaan, kenellä on kokemusta tutkimuksen mielenkiinnon kohteena olevasta ilmiöstä. Tärkeää on, että osallistuja osaa ja haluaa kuvailla tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tarkoituksenmukaisuus on oleellista määritettäessä tutkimukseen osallistujia, eikä laadullisessa tutkimuksessa näin ollen tarvita satunnaistamista tai määrällistä

edustavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa osallistujia on yleensä vähän, joskus liian suuri osallistujamäärä voi vaikeuttaa oleellisen löytämistä tutkimusaineistosta. Tutkimuksen edetessä toteutuksen kannalta on mielekäästä edetä lisäämällä osallistujia vähittäin aina tarpeen mukaan. (Kylmä & Juvakka 2012, 58–59.)

Opinnäytetyömme ensimmäisen vaiheen haastateltavat olivat erään koulun oppilaiden vanhempia. Oppilaat itse osallistuvat lasten ja nuorten hyvinvointitutkimukseen. Yhteensä haastateltavia oli yhdeksän. Haastattelun toteuttivat ja litteroivat Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijat yhdessä lehtori Anitta Koistisen ja yliopettaja Pirkko Sandelinin kanssa.

Opinnäytetyön toisen vaiheen aineiston keruuseen teemahaastattelulla osallistui kaksi työkäistä Oulussa asuvaa henkilöä. Opinnäytetyömme toisen vaiheen aineistonkeruu syntyi tarpeesta saada tukea ja syvyyttä ensimmäisen aineistolle ja tuloksille. Toisen vaiheen haastateltavat valikoituivat tuntemistamme työkäisistä henkilöistä. Lopullinen valinta tapahtui henkilöiden suostumuksen perusteella. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista.

4.3 Aineistot ja niiden keruut

4.3.1 Ensimmäisen vaiheen aineisto

Laadullisesta tutkimuksesta kiinnostuneen tutkijan ei aina tarvitse kerätä uutta aineistoa vaan hänellä on hyödynnettävissään ehtymätön määrä valmiita aineistoja. Usein tutkijan olisi hyvä harkita tutkimusta suunnitellessaan, pystyisikö hän hyödyntämään, tulemaan toimeen jo olemassa olevalla materiaalilla. Valmiita aineistoja on mahdollisuus hyödyntää ja analysoida monella eri tavalla kuten esimerkiksi aineiston kvantifiointi kuten sisällönanalyysi tai tapaustutkimuksen keinot. (Eskola & Suoranta 2008, 117–119.)

Ensimmäisen vaiheen haastattelun teemat olivat:

Työkäisten kokemukset hyvinvoinnistaan ja siihen liittyvistä tekijöistä

Työkäisten kokemukset hyvinvointiinsa liittyvistä palveluista, saatavuudesta, sujuvuudesta, laadusta, osallisuudestaan palveluprosesseissa, osallistumismahdollisuuksistaan kuntalaisena, kansalaisena ja palvelun käyttäjänä

Työikäisten kuntalaisten ehdotuksia hyvinvointinsa edistämiseksi ja siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi

4.3.2 Toisen vaiheen aineisto ja sen keruu

Toisen vaiheen aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun. Mielestämme teemahaastattelu oli soveltuvin menetelmä lisäaineiston hankkimiseksi ensimmäisen vaiheen tulosten tueksi. Tavoitteena laadullisessa tutkimushaastattelussa on tuottaa haastateltavien puheesta tutkimusaineistoa jostakin asiasta tai ilmiöstä (Rastas 2009, 79). Haastattelua pidetään ainutlaatuisena tiedonkeruumenetelmänä, jossa tutkija on suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tämä tuo joustavuutta aineiston keruuseen ja tutkija voi säädellä aineiston keruuta joustavasti kuten esimerkiksi haastatteluaiheiden järjestystä säätelämällä. Tutkija voi myös selventää saatuja vastauksia tai syventää saatavia tietoja. (Hirsjärvi ym. 2010, 204–205.) Haastattelun avulla pyritään saamaan aineistoa, jonka pohjalta voidaan luotettavasti tehdä tutkittavaan ilmiöön liittyviä päätelmiä. On kuitenkin etukäteen suunniteltava, millaisia päätelmiä halutaan tehdä. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 40.)

Teemahaastattelusta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35–36; Tiittula & Ruusuvuori 2009, 11). Teemahaastattelun aihepiirit ovat etukäteen tiedossa, mutta siinä ei ole strukturoidulle haastattelulle tyypillisiä tarkkoja kysymyksiä ja järjestystä. Teemahaastattelua varten laaditaan haastattelurunko tutkittavan aihepiirin mukaisesti. Haastattelurunko syntyy tutkittavan ilmiön ympärille. Haastatteluun valikoituvat henkilöt, joilla katsotaan olevan tutkittavalle ilmiölle jotain yhteistä. Teemahaastattelussa korostuu haastateltavien kokemusmaailma ja omat määritelmänsä tutkittavasta ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35–36.) Teemahaastattelussa pyritään löytämään oleellisia vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Päädyimme tekemään lisähaastattelun saadaksemme ensimmäisen vaiheen tuloksille tukea ja syvyyttä. Haastattelut toteutettiin joulukuussa 2013 Oulun seudun ammattikorkeakoulun tiloissa. Lähtökohdiana haastatteluille oli vapaaehtoisuus ja luottamus. Haastatteluun pyydetessä kerroimme lyhyesti opinnäytetyömme taustasta ja tarkoituksesta, jonka kävimme läpi uudelleen haastattelun aluksi. Olimme laatineet haastatteluja varten kolme avointa kysymystä:

Toimivan arjen merkitys tutkimukseen osallistujille

Laadukkaiden hyvinvointipalvelujen merkitys tutkimukseen osallistujille

Yhteisöllisyys tutkimukseen osallistujien kokemana

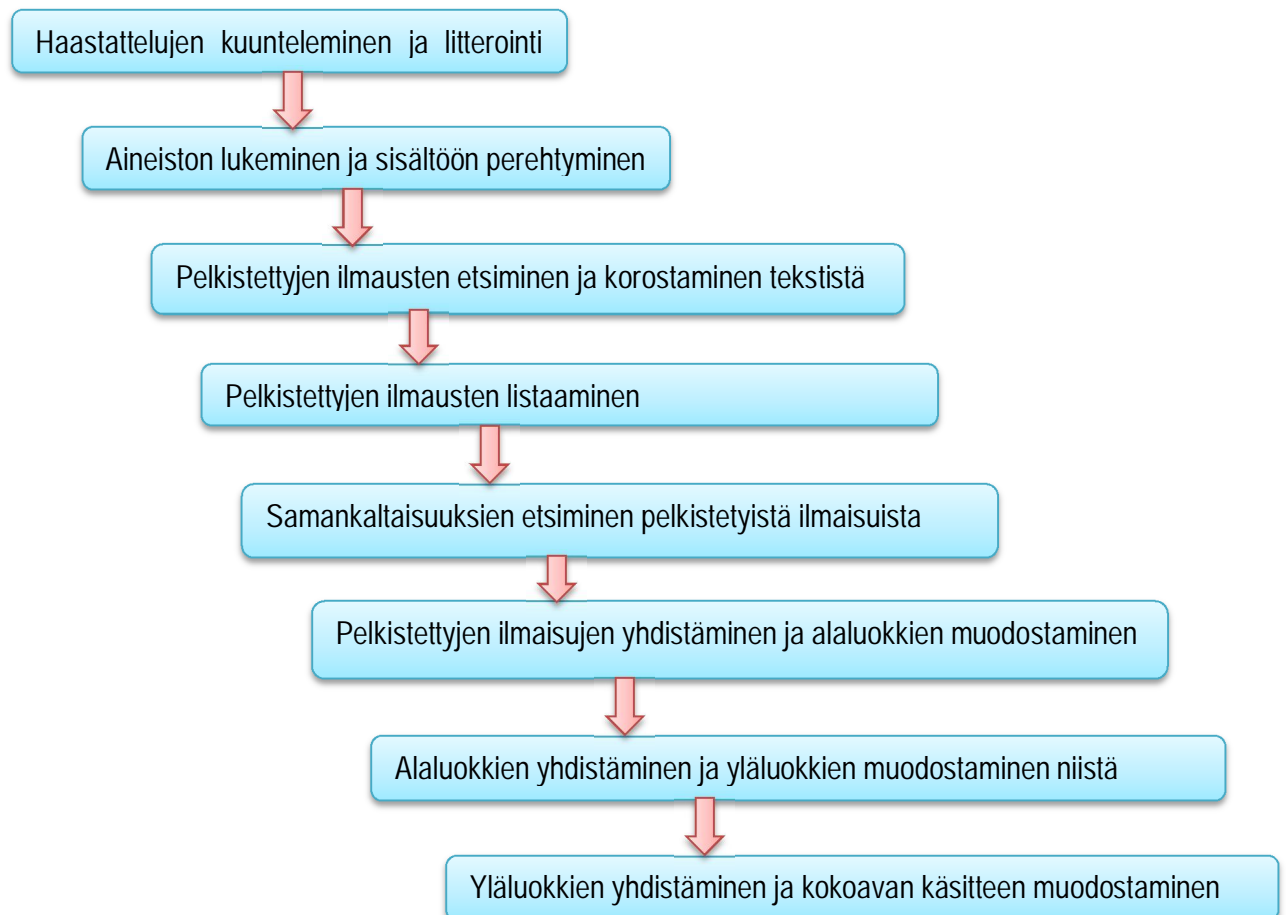
Haastattelut järjestettiin illalla varsinaisen kouluajan ulkopuolella, jolloin haastattelutilanne oli rauhallinen ja saimme käyttää aikaa niihin tarvitsemamme ajan. Haastattelun kysymykset pyrimme esittämään haastateltavan ehdoilla välittömässä vuorovaikutuksessa. Haastateltava sai poiketa avoimesta kysymyksestä ja kertoa hänelle tärkeästä asiasta.

Haastattelun nauhoittaminen antaa mahdollisuuden palata tilanteeseen uudelleen, joten sitä voidaan käyttää muistivälineenä ja tulkintojen tarkistamisen apuna. Nauhoittamisen johdosta haastattelutilanteessa käytyä vuoropuhelua voidaan analysoida ja tarkastella myös jälkikäteen, mikä mahdollistaa tarkemman raportoinnin. (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 14–15.) Varmistaaksemme haastatteluiden onnistumisen nauhoitimme haastattelut kahdella älypuhelimella, joissa oli nauhuri sovellus. Puhelimista nauhoitukset siirrettiin heti haastatteluiden jälkeen tietokoneelle. Teemahaastatteluista kertyi yhteensä noin kaksi tuntia nauhoitettua materiaalia. Yhdessä äänitteessä äänenlaatu oli hieman heikko, johtuen siitä että toinen haastateltavista puhui hiljaisella äänellä. Kuitenkin kaikista äänitteistä sai selvää ja kuuntelimme ne litterointivaiheessa vaiheessa useaan kertaan. Nauhoitukset litteroitiin tammikuun 2014 aikana.

4.4 Aineistojen käsittelyt ja analysoinnit

Haastatteluaineisto on yleensä laaja ja moninainen tekstituotos, jonka lähestymistapana voi olla monia eri tapoja. Aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta ovat kolme toisiinsa liittyvää tekijää, joiden painopisteet voivat vaihdella eri tutkimuksissa. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11.) Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja näin saada aikaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysin avulla on pyrkimyksenä tiivistää aineisto kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Tarkoituksena on tuottaa hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 2008, 137.) Päätelyn logiikka voi laadullisen aineiston analyysissa olla induktiivinen eli aineistolähtöinen tai deduktiivinen eli teorialähtöinen tai abduktiivinen eli teoriaohjaava. (Tampereen teknillinen yliopisto 2014.) Aineistolähtöisessä analyysissa pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Analyysiyksiköt

eivät ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Vaikka laadullinen aineisto antaa harvoin suoria vastauksia alkuperäiseen tutkimusongelmaan, ovat tutkimusongelmat ja aineisto aina vahvasti toisiinsa kytköksissä. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13). Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysi tapahtui induktiivisesti.

KUVIO 2. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Molempien aineistojen analysointi alkoi aineistoon perehtymisellä. Ensimmäinen aineisto, jonka Oulun seudun ammattikorkeakoulun opiskelijat keräsivät vuonna 2013 haastattelemalla liläisiä työikäisiä, oli myös valmiiksi litteroitu. Haastattelut olivat osa valtakunnallista SOHVI – hanketta. Toisen vaiheen aineiston käsittely alkoi haastattelumateriaalin kuuntelemisella ja litteroimisella. Toisen vaiheen haastattelun litteroimme mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Kirjoitimme nauhoitukset auki kokonaan, koska emme halunneet jättää mitään huomioimatta. Seuraavassa vaiheessa pelkistimme aineistoa alkuperäisestä tekstistä yleiskielelle mahdollisimman tarkasti alkuperäisiä ilmauksia mukaillen.

Analyysin tekninen vaihe käynnistyy alkuperäisilmaisujen pelkistämällä jolloin aineistolta kysytään tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Tämän avulla tunnistetaan asiat joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ja pelkistetään lauseita yksittäisiksi ilmaisuiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101.) Sekä ensimmäisessä että toisessa vaiheessa luimme litteroidun aineiston useita kertoja läpi saadaksemme asiasta paremman kokonais käsityksen. Prosessin edetessä pidimme mielessä aina tutkimuskysymykset. Etsimme ja luokittelimme tekstistä samaan teemaan liittyviä, samaa asiaa tarkoittavia asioita, jotka poimimme tekstistä korostamalla sen eri värillä. Etenimme näin jokaisen litteroidun aineiston kohdalla. Tämän jälkeen tarkastelimme aineistoa etsimällä pelkistetyistä ilmaisuista samankaltaisuuksia. Ryhmittelimme löytämämme samankaltaiset käsitteet yhteen, joiden perusteella muodostimme alaluokat eli kategoriat. Alaluokat nimesimme sisältöä kuvaavilla nimikkeillä.

Luokkien muodostamista pidetään analyysin kriittisimpänä vaiheena, koska siinä tutkija päättää, tulkitsee millä perusteella ilmaisut kuuluvat samaan luokkaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101.) (Taulukko 1) Aineiston luokittelu ei kuitenkaan ole aineiston analyysia. Luokittelu on aineiston järjestelmällistä läpikäyntiä tutkimusongelman, keskeisten käsitteiden ja lähtökohtien määrittelemällä tavalla. Aineistoa systemaattisesti läpikäyden on analyysivaiheesta saatava aineistosta irti jotain, joka ei suorissa lainauksissa ole sellaisenaan läsnä (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 18- 19).

Aineistojen analysointi tapahtui molempien aineistojen osalta sisällönanalyysiä käyttäen. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, joka voi olla joko yksittäinen metodi tai laajemmin ymmärrettävä analyysikokonaisuuksien teoreettinen kehys. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Sisällönanalyysia käytetään yleensä haastattelujen vastausten analysointiin (Hirsjärvi & Hurme 1982, 114). Sisällönanalyysilla tarkoitetaan kerätyn aineiston tiivistämistä sillä tavoin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan lyhyesti ja yleistävästi kuvailla. Sen avulla voidaan tehdä havaintoja dokumenteista ja analysoida niitä systemaattisesti. Sisällönanalyysin voidaan ajatella olevan enemmän kuin pelkkä tekniikka, jolla tuotettaisiin yksinkertaista kuvasta aineistosta. Sisällönanalyysissa on kysymys aineistosta ilmenevistä merkityksistä, tarkoituksista ja aikomuksista, seurauksista ja yhteyksistä. (Janhonen & Nikkonen 2003, 23.)

TAULUKKO 1. Esimerkki alaluokan Yhteisöllisyys hyvinvoinnin osatekijänä analysoinnista alkuperäisistä ja pelkistetyistä ilmaisuista

Alkuperäisilmaus	Pelkistettyilmaus	Alaluokka
<p>Ystävyys-suhteet ovat tärkeitä. Olen itse avoin ihminen, että minun on helppo löytää niitä ystävyys-suhteita. Jos itse on avoin asialle, niin se on auttanut hirveästi esim. paikkakunnalle sopeutumiseen. Että on löytänyt paikkansa täältä.”</p> <p>...tämä koko ilmapiiri se vaikuttaa hyvinvointiin minun mielestä. Kyllä täällä on mukava asua, ihmiset ovat mukavia, että kyllähän niinkö kaverit vaikuttavat...</p>	<p>Ystävyys-suhteet</p> <p>Verkostot</p> <p>Yhteisöllisyys</p>	<p>Yhteisöllisyys hyvinvoinnin osatekijänä</p>

Muodostuneista alaluokista löysimme selkeitä yhteneväisyyksiä, joista muodostimme laajempia kokonaisuuksia. Näistä muodostimme pääluokat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiimme. (Taulukko 2) Aineiston analyysin perusteella saatujen tulosten vähydestä johtuen, päätimme tehdä lisähaastatteluja.

TAULUKKO 2. Esimerkki pääluokan Yhteenkuuluvuuden vahvistaminen analysointi alkuperäisistä ja pelkistetyistä ilmaisuista sekä alaluokista

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistettyilmaus	Alaluokka	Pääluokka
<p>...Kokokylä-hanke? Tutustuttaisiin samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa... Nuorten syrjäytyminen huolestuttaa... ...olisiko mahdollista perustaa tilaisuuksia yhteisille keskusteluille kuntalaisille, valtuutetuille ja kunnan virkamiehiä..”</p>	<p>Tervetuloa kuntaan Yhteiset keskustelut</p> <p>Monitoimihallin rakentaminen Urheilukentät kuntoon</p> <p>Ympäristön rakentaminen esteettiseksi</p>	<p>Yhteisöllisyyden vahvistaminen</p> <p>Vapaa-ajan toimintojen kehittäminen</p> <p>Rakennetun ympäristön kehittäminen</p> <p>Kuntalaisten osallisuuden kehittäminen</p>	<p>Yhteenkuuluvuuden vahvistaminen</p>

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Ensimmäisen vaiheen tutkimustulokset

Ensimmäisen vaiheen tarkoituksena oli kuvata työikäisten kuntalaisten kokemuksia hyvinvoinnistaan ja hyvinvointipalveluista sekä nostaa heidän esittämiä ideoita hyvinvointiinsa ja siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi. Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön ensimmäisen vaiheen tulokset.

5.1.1 Hyvinvointi työikäisen määrittelemänä

Analysoimme aineistosta sisällönanalyysillä viisi työikäisten määrittelemää hyvinvoinnin osa- aluetta, joista muodostimme alaluokat. Alaluokat nimesimme *Terveys, Yhteisöllisyys, Työn ja vapaa-ajan tasapaino, Toimivat sivistyspalvelut ja Toimivat sosiaali- ja terveystpalvelut*. Alaluokat yhdistimme pääluokkaan *Arjen toimivuus*. (Kuvio 3)

Haasteltavien mukaan *Terveysteen* kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen terveys. Fyysisellä terveydellä tarkoitettiin fyysistä hyvää oloa, psyykkisellä terveydellä puolestaan henkistä hyvää oloa ja stressittömyyttä. Toisten ihmisen kunnioittamisen ja yksilön vapauden haastateltavat liittivät sosiaaliseen terveyteen. Lähes kaikki vastaajat toivat esille terveyden merkityksen osana omaa hyvinvointiaan.

Minun hyvinvointini... tietenkin fyysinen terveys, psyykinen terveys

Henkistä ja fyysistä hyvinvointia

Terveys varmaan tulee ensimmäisenä mieleen.

Että on fyysisesti ja henkisesti hyvä olla.

Hyvinvointiin vaikuttaa myös stressitaso, ettei ole liikaa stressiä.

Toisen alaluokan nimesimme *Yhteisöllisyys*. Yhteisöllisyyteen työikäiset haastateltavat liittivät perheen ja sukulaiset sekä muut sosiaaliset verkostot. Sosiaaliin verkostoihin kuuluivat mm.

ystävät ja naapurit. Hyvinvoinnin yhdeksi yhteisölliseksi tekijäksi haastateltavat nimesivät myös parisuhteen. Hyvillä ystävyysuhteilla ja erilaisilla verkostoilla koettiin olevan iso merkitys koettuun hyvinvointiin. Yhteisöllisyys näyttäytyy haastateltavien arjessa vastavuoroisena avun antamisena ja saamisena.

Hyvinvointi kokonaisuudessaan tarkoittaa perheen näkökulmasta, että meillä on kaikki asiat hyvin...että on aikaa perheelle.

...sitten minun hyvinvoinnissa parisuhde on kyllä aika iso asia, parisuhde jos olisi huonolla tolalla, niin mä voisin varmaan aika paljon huonommin..."

Ystävyysuhteet, niin, että sitten kun ahdistaa niin tietää kelle voi purkaa. Ei tarvitse lähteä tuonne julkisen sektorin mielenterveystoimistoon hakeutumaan, että joku kuuntelisi...

...perheen sisäistä harmoniaa ja hyvinvoiva parisuhde ja hyviä ystävyys- ja naapuruussuhteita...

Apua on helppo saada. Apua voi matalalla kynnyksellä tarjota

...verkosto on kyllä yksi tärkeä tekijä...

...että autetaan toisiamme, lasten hoidossa tai kuljetaan yhdessä ...

Kolmas alaluokka *Työn ja vapaa-ajan tasapaino* kuului haastateltavien mukaan yhdeksi hyvinvoinnin tekijäksi. Tällä tarkoitettiin sitä, että työn ja vapaa-ajan ollessa sopivassa suhteessa toisiinsa ihminen voi hyvin. Haastateltavat kokivat myös sillä olevan merkitystä hyvinvointiin miten työssä menee. Mahdollisuuksilla harrastaa vapaa-ajalla todettiin myös olevan yhteys koettuun hyvinvointiin. Työkäiset haastateltavat kokivat asuinalueensa luonnon ja ympäristön tarjoavan hyviä mahdollisuuksia harrastaa erilaisia liikuntamuotoja, kuten hiihtoa, luistelua vaeltelua, metsästystä ym. Kaikille kuntalaisille todettiin olevan tarjolla harrastusmahdollisuuksia jos vain itse on kiinnostunut harrastamaan.

On esimerkiksi harrastusmahdollisuuksia

Se merkitsee harrastuksia, lasten harrastuksia jokaiselle jotain omaa ja myös yhteistä.

on riittävästi vapaa-aikaa, että on aikaa, muullekin kuin työlle.

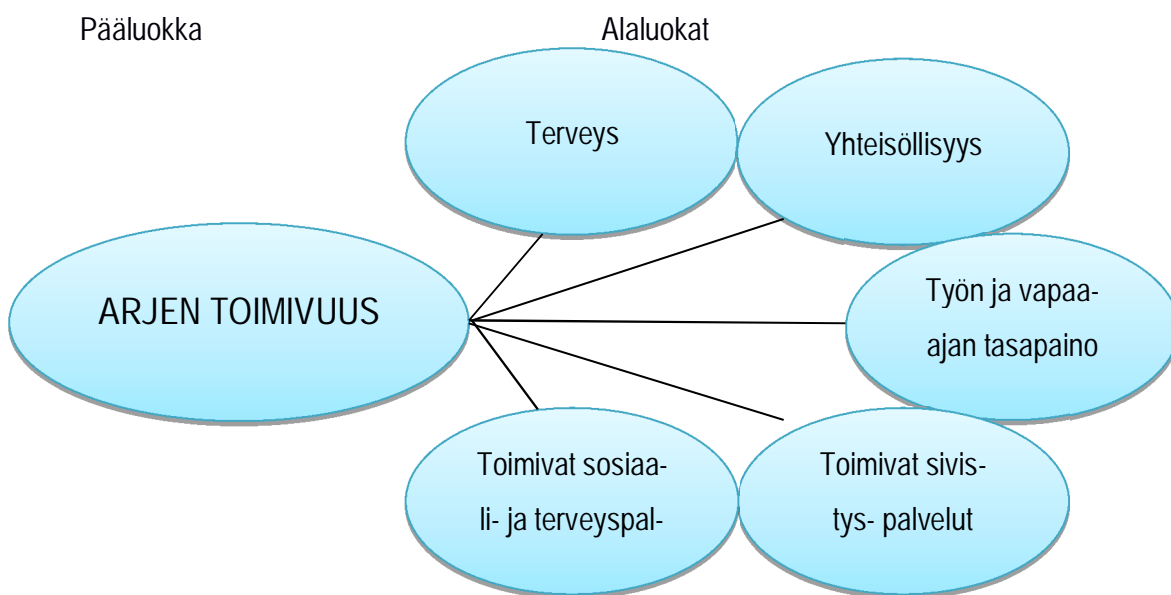
varmaan se, että miten töissä menee, niin se on semmoinen hyvinvointiin vaikuttava tekijä

Toimiviin sivistyspalveluihin eli neljänteen alaluokkaan työikäiset liittivät lastensa kouluviihtyvyyden, turvallisen koulumatkan ja hyvän yhteistyön koulun opettajien kanssa. Osa haastateltavista esitti huolensa asuinalueensa kapeista kaduista ja kävely- ja pyörateiden puutteen. Erityisesti pienten lasten äidit olivat huolestuneita lastensa koulumatkan turvallisuudesta. Tämä huoli vaikutti myös heidän hyvinvointiinsa.

tietenkin koulut, minkälainen on, miten lapset viihtyvät koulussa esimerkiksi minkälainen yhteistyö koulun kanssa on Vajaan kilometrin päässä on kyläkoulu... tämä on tärkeää, että on valaistu tie ja turvallinen tie pyöräillä sinne"

Viidennen alaluokan nimesimme *Toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut*. Haastateltavat liittivät näihin palveluihin päiväkotit, vanhuspalvelut, perusterveydenhuoltoon kuuluvat lasten-, ja äitiysneuvolapalvelut, kouluterveydenhuolto, hammashoidon sekä lääkäripalvelut. Toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat vastaajien kokemusten mukaan tärkeitä hyvinvoinnin osatekijöitä.

...terveydenhoito, hammashoito, kaikki lääkäripalvelut ovat mahdollista saada silloin kun on tarvetta, niin käyttää niitä." kuinka helppoa on saada terveyspalveluita esimerkiksi" Ja sitten on tämä vanhusten huolto " Hyvinvoinnin ylläpitämiseen kuuluvat terveys-, päiväkotit, koulu, vanhuspalvelut, valaistut ja hoidetut tiet ja ympäristöt"

KUVIO 3. Arjen toimivuus ja sen ulottuvuudet työikäisten hyvinvointi

5.1.2 Työikäisten kokemuksia hyvinvointipalveluista

Analysoimme aineistosta työikäisten hyvinvointipalveluja koskevista kokemuksista seitsemän aihealuetta, joista muodostimme alaluokat. Alaluokat nimesimme seuraavasti: *Palveluiden saatavuus, Terveysthuollon palvelut, Neuvolan ja kouluterveydenhuollon palvelut, Sosiaali- ja opetustoimi, Kulttuuripalvelut, Harrastusmahdollisuudet ja ympäristön viihtyvyys, Yhteisöllisyys hyvinvointipalveluiden tukena*. Yhdistimme analyysin avulla alaluokat pääluokkaan palveluiden laatu. (Kuvio 4)

Ensimmäiseksi alaluokaksi työikäisten hyvinvointipalveluiden kokemuksista analysoimme *Palveluiden saatavuuteen* liittyvät tekijät. Haastateltavien mielestä kunnasta on saatavilla kaikki välttämättömimmät hyvinvointipalvelut. Kuitenkin näitä palveluita toivotaan olevan aiempaa monipuolisemmin tarjolla. Palveluiden saatavuus lähipalveluina koetaan hyvänä asiana. Haastateltavat näkevät lin kasvavana kuntana, jossa hyvinvointipalveluihin investoidaan. Osa haastateltavista kaipaa lihin julkisen liikenteen palveluita.

...palveluita voisi olla enemmänkin... myös terveysthuollon palveluissa on parantamisen varaa...

...Palvelut ovat lähellä...

Toiseksi alaluokaksi hyvinvointipalveluiden kokemuksista analysoitiin *terveydenhuollon palvelut*. Osa haastateltavista koki terveyskeskuksen palveluissa olevan parannettavaa, osa puolestaan koki ne hyviksi erityisesti terveyskeskuksen vuodeosaston palvelut. Niukat resurssit hankaloittivat vastaanottoajan saamista terveyskeskukseen ja lisäävän näin myös jonojen muodostumista. Palveluiden hajanaisuus koettiin osin ongelmallisena. Yksityisten terveysthuollon palveluiden tarjoamat palvelut koettiin hyvänä lisänä julkisten palveluiden rinnalla. Kuitenkin välimatka Ouluun, jossa palveluita on tarjolla monipuolisemmin, koettiin osittain hankalaksi. Osa haastateltavista koki, että terveyskeskuspalvelut toimivat hyvin. Kuitenkin nämä haastateltavat kertoivat käyttävänsä palveluita melko vähän.

...terveyskeskus on toiminut mun kohalla...

...palveluita voisi olla enemmänkin... myös terveysthuollon palveluissa on parantamisen varaa...

...Terveysthuolto hajautettu... palveluita tarjolla lin keskustassa, Kuivaniemellä ja röntgen Haukiputaalla...

...jos aattelee terveysthuolta... resurssit ovat aika heikot...silloin on semmosia mukavia jonoja tuolla...

Kotisairaanhoidon koettiin toimivan hyvin lin kunnassa, vaikka henkilöstössä koettiin olevan vaihtuvuutta. Kotisairaanhoidon henkilökunnan pysyvyys oli joidenkin haastateltavien mielestä tärkeä tekijä asiakkaiden turvallisuudelle ja hyvinvoinnille. Haastatteluissa tuli esille, että yksityisiä kotisairaanhoidon palveluja tarjoavilla toimijoilla on julkisen palvelun tarjoajaa enemmän aikaa asiakkaille. Haastateltavat nimesivät muutamia palvelualueita, jotka toimivat heidän mielestään hyvin. Näitä olivat psykologi-, puheterapia- ja hammashuollon palvelut.

...Kotisairaanhoidossa niin, että tuota ainaki välissä oli liikaa vaihtuvuutta...

Kolmanteen alaluokkaan sijoittuu *Neuvola ja kouluterveydenhuolto*. Haastateltavat kokivat kouluterveydenhuollon toimivan hyvin, huolimatta siitä, ettei kouluterveydenhoitaja ole joka päivä tavattavissa koululla. Haastatteluissa ilmeni kuitenkin kouluterveydenhuollon henkilökunnan usein tapahtuva vaihtuminen ja työntekijöiden osaamisen vaihtelevuus sekä kouluterveydenhuollon palveluiden tarpeisiin vastaamisen riittämättömyys. Osa haastateltavista koki näiden tekijöiden aiheuttaneen luottamuspulaa kouluterveydenhuoltoon kohtaan. Neuvolapalveluiden osalta kokemukset olivat myönteisempiä, ne koettiin joustaviksi.

...lin neuvola toimii sillä tavalla hirveen joustavasti...

...neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa ollut paljon vaihtuvuutta...

...kouluterveydenhuoltohan se sinällään toimii ihan ok, mutta sitten taas niin kuttainen vaikka koulupsykologi tai tämmöset palvelut niin ne on huonot...

Neljänteen alaluokkaan *Sosiaali- ja opetustoimi* kuuluvia päivähoitopalvelut koettiin toimiviksi. Kunnallisia ja yksityisiä päivähoitopaikkoja on riittävästi. Kuitenkin päiväkotien tiloihin toivottiin parannuksia. Haastateltavat kuvasivat päiväkotipaikkoja saadun lisättyä remontoimalla vanhoja tiloja päiväkotien tarpeita vastaaviksi. Tällaista ratkaisua ei kuitenkaan pidetty riittävänä pitkällä tähtäimellä sillä kuntaan muuttaa koko ajan lapsiperheitä lisää.

...Päiväkodin tarvettahan on mutta eikö se olis ollu sama johonki rakentaa uusi..

...Lasten päivähoito toimi meidän osalta hyvin...

Haastatteluissa ilmeni erilaisia opetustoimeen liittyviä epäkohtia. Haastateltavien kokemusten mukaan kouluissa on pulaa riittävästä tiloista. Myös oppilasmääriä luokissa pidetään liian suurina. Koulujen johtamiseen toivotaan yhdenmukaisuutta ja jämäkkyyttä. Osa haastateltavista kertoi joissakin kouluissa esiintyvän oppilaisiin kohdistuvaa kiusaamista henkilökunnan taholta, johon koulun johto ei puutu riittävästi. Koulujen välillä koetaan olevan eroja ilmapiirin suhteen, joka heijastuu opetukseen sekä kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Kouluihin, jossa vallitsee lämminhenkinen ilmapiiri, ilmaistiin haastatteluissa liittyvän myös hyvän opetuksen sekä muun toiminnan. Tällaiseen kouluun olivat myös haastateltavat tyytyväisiä.

...monet perheet kokevat opettajan kiusaavan lapsia ja perheitä...

...koulussa niin on tosi semmonen lämminhenkinen yhteistyökykyinen opettajaporukka...

...Koulut ovat ahtaita... väki lisääntyy mutta palvelut eivät pysy perässä...

...Sekin on hyvinvointia, etteivät luokat olisi niin suuria. Opiskeluolosuhteet paranisivat jos olisi vähemmän oppilaita...

Haastateltavat kokivat vanhustenpalvelut heikoiksi. Esimerkiksi vanhustenhuollossa nähdään puutteita tilajärjestelyjen ja toiminnan osalta. Tilat ovat ahtaita ja huonoja eikä tarvittavia palveluita ole aina saatavilla. Haastateltavien mielestä vanhustenpalvelut tulisi järjestää vanhuksen kotipaikkakunnassa, lähellä perhettä ja sukulaisia. Tällä hetkellä on tilanteita, joissa vanhus voi joutua kauas kotipaikkakunnaltaan ja hoitopaikka voi vaihtua tiheään.

...Vanhuksille ei ole kunnollista laitoshoidoa, ovat liian pienissä huoneissa...

...Hoivaosasto on ihan kamalassa kunnossa...

...vanhalla ihmisellä vaikuttaa aika paljon nää tämmöset ympäristöasiat ja lähellä olevat sukulaiset ja ystävät...

Viides alaluokka nimettiin *Kulttuuripalveluiksi*. Haastateltavien mielestä kulttuuripalveluita on kunnassa tarjolla monipuolisesti. Näitä ovat mm. työpajatoiminta, kokkikerho, kulttuuri- ja taidepalvelut. Kansalaisopiston palvelut koetaan edullisina, suosittuina ja monipuolisina. Elokuvateatteria kunnassa ei ole, mutta sitä ei pidetä suurena puutteena Oulun läheisyyden vuoksi. Sen sijaan teini-ikäisille nuorille koettiin olevan tarjolla vähän vapaa-ajanviettopaikkoja.

...kirjastopalvelut ovat hyvät...

...kansalaisopistossa voi opiskella taidepuolta, voi opiskella erilaisia musiikkipuolen... ne ovat todella edullisia...

Kuudenteen alaluokkaan sijoittuivat kokemukset *harrastusmahdollisuuksista ja ympäristön viihtyvyydestä*. Suurin osa haastateltavista koki, että ulkoliikuntaharrastuksiin on kunnassa hyvät mahdollisuudet. Esimerkiksi kelkkailu- ja latuverkosto ja lenkkeilymaasto saavat kiitosta. Kuitenkaan luonnon läheisyyttä ei ole hyödynnetty retkeilyn näkökulmasta. Osa haastateltavista koki, ettei luistelupaikkoja ja sisäliikuntatiloja ole riittävästi tarjolla. Olemassa olevat tilat ovat pieniä ja niiden käyttöaste on korkea, jolloin vuoroja ei riitä kaikille halukkaille.

...Illinsaarella on tosi hyvä latuverkosto ja sitä pidetään älyttömän hyvin kunnossa...

...hiihtoladut on hyvät Illissä...ja pururata siinä on ihan hyvä...

...Retkeilymaasto puuttuu... ei opasteita, polkuja tai laavuja luonnossa...

...Luonto lähellä, mutta sitä ei ole hyödynnetty...

Haastateltavat kokivat erilaisista harrastusmahdollisuuksista tiedottamisen olevan vähäistä. Haastateltavat toivat esille että harrastusmahdollisuuksia on, mutta lajivaihtoehtojen tarjonta on suppea.

...Suppeat harrastusmahdollisuudet...niukat lajivaihtoehdot urheilussa, jos ei halua pelata joukkuepelejä niin on lähdeittävä Ouluun...

...täällä on tosi paljo tarjolla liikuntaa ja urheilua nuorille, mutta se kaikki maksaa. Täällä ei oo nuorille mitään mahdollisuutta liikkua ilmaseksi...

...Harrastusmahdollisuuksia voitaisiin tarjota enemmän...

...osasta näistä urheilu- ja liikuntajärjestöistä, joita on useampia, ja niiden tarjoamasta palveluista ei saa tietoa, eikä löydä tietoa muualta kuin netistä ja kaikki ei oo netissä...

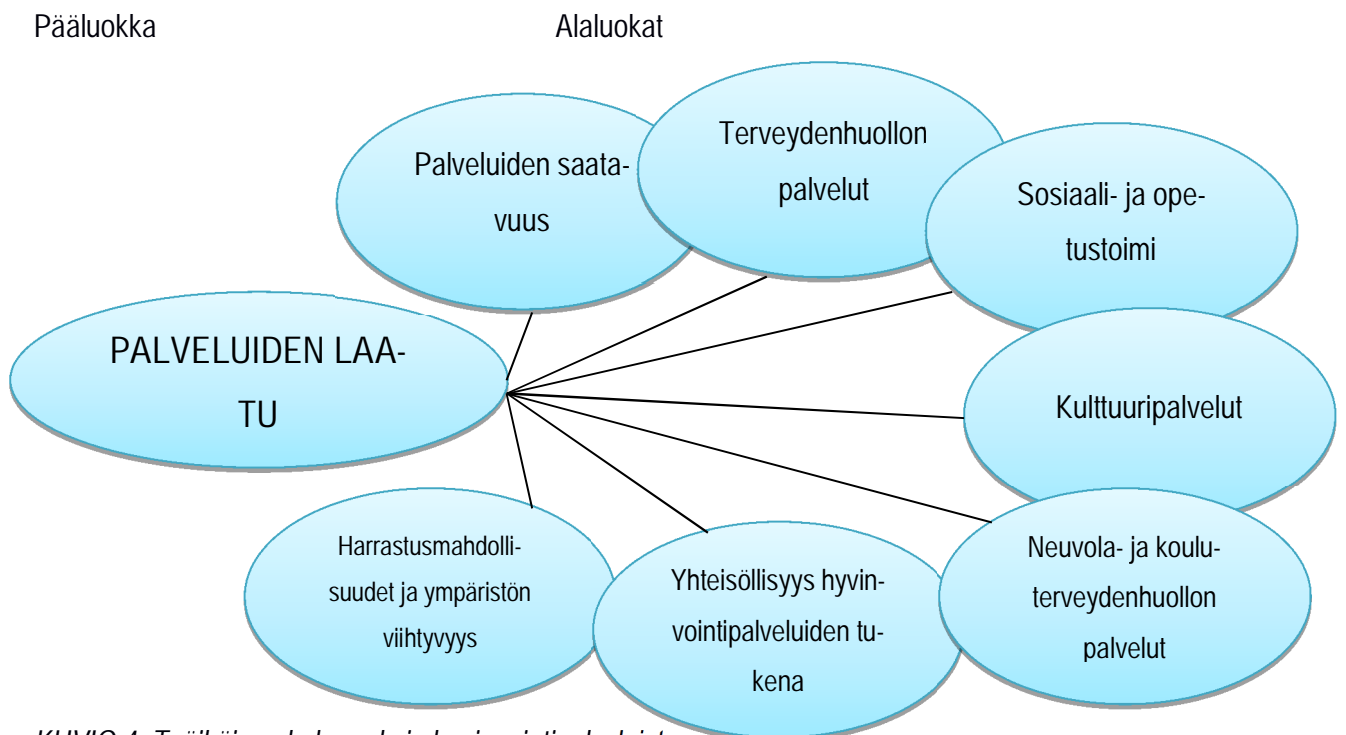
Haastateltavien mielestä ympäristön viihtyvyys ja turvallisuus ovat heikentyneet teiden ja katuvalaistuksen huonon kunnan vuoksi. Kävelyteitä koetaan olevan liian vähän. He toivat esille myös leikkikenttien ränsistymisen. Niitä on vähän ja eikä niistä ole pidetty riittävästi huolta.

...Leikkipaikka-asiat on aika retuperällä ja ulkoilupaikkoja vois olla lisää...
...lasten leikkikentät... ne ovat kyllä aika ala-arvoisessa kunnossa...
...Tiet ja katuvalaistus huonossa kunnossa...

Yhteisöllisyys hyvinvointipalveluiden tukena muodosti seitsemän alaluokan. Haastateltavat pitivät yleisesti kuntalaisia aktiivisina, ystävällisinä ja yhteisvastuullisina. Yhteisvastuullisuus näkyi haastateltavien mielestä kunnassa esimerkiksi siten, ettei alaikäisille myydä energiajuomia. Haastateltavat pitivät tärkeänä yhteisöllisyyttä, joka näyttäytyy esimerkiksi naapuriavun muodossa. He näkevät kolmannen sektorin toimijoiden tukevan aktiivisesti kuntalaisten yhteisöllisyyttä erilaisten toimintamuotojen avulla. Osa haastateltavista koki, että asukastupatoiminta voisi lisätä yhteisöllisyyttä. Myös seurakunnan palveluita tulisi olla saatavilla myös ilta-aikoina.

...Seurakunnan palvelut arkisin virka-aikaan... työssäkäyvälle väestölle ei tarjolla seurakunnan palveluita...
...Vanhempainyhdistykset ovat täällä aika aktiivisia...
...nuoret huolehtaa tällä hetkellä kaikista eniten...

Näille edellä kuvatuille alaluokille muodostimme yhteisen pääluokan, joka nimettiin *Palveluiden laaduksi*. (Kuvio 4)

KUVIO 4. Työikäisen kokemuksia hyvinvointipalveluista

5.1.3 Työikäisten kehittämisajatuksia hyvinvoinnin edistämiseksi

Sisällönanalyysin avulla aineistosta analysoimme neljä aihealuetta, joista muodostimme alaluokat ja nimesimme ne: *Kuntalaisten osallisuuden kehittäminen, Yhteisöllisyyden lisääminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen, Vapaa-ajan toimintojen kehittäminen ja Rakennetun ympäristön kehittäminen*. Edellä mainitut alaluokat muodostavat pääluokan *Yhteenkuuluvuuden vahvistaminen*. (Kuvio 5)

Ensimmäiseksi alaluokaksi nimesimme *Kuntalaisten osallisuuden kehittäminen*. Yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi haastateltavat nostivat kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen. He toivoivat yhteistä keskustelukanavaa kuntalaisten ja kunnan virkamiesten välille. Haastateltavien mielestä mielipidekyselyitä ja asiakaspalautteita voisi kuntalaisille tehdä enemmän. Aloitteiden käsittelyprosessiin toivottiin nopeutta. Kunnan palveluista tiedottamiseksi ehdotettiin esimerkiksi tietopakettia. Tietopaketista voisi olla eniten hyötyä kunnan uusille asukkailla. Haastateltavat toivoivat tapahtumia joissa olisi mahdollisuus tutustua kunnan uusiin asukkaisiin tai samanlaisissa elämäntilanteissa oleviin ihmisiin.

...olisiko mahdollista perustaa tilaisuuksia yhteisille keskusteluille ja ideoinneille, missä olisi kuntalaisia, valtuutettuja ja kunnan virkamiehiä...

...me on viety toivomuksia tai aloitteita kunnanhallituksen edustajille. Niin eivät ne tahdo mennä eteenpäin ne aloitteet...

...jos tekisi vaikka ihan vaan siis pienen semmosen tekstipaketin...Tervetuloa uusi liläinen...

...Enemmän ehkä semmosia, että missä kerrotaan asioita ja sitten...yhdessä ideoiden, koska silloin tulee niin ku ehkä parempikin näkemys myös sinnekkinpäin...

Työikäiset nimesivät *Yhteisöllisyyden lisäämisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen* yhdeksi tärkeäksi tekijäksi hyvinvoinnin edistämässä, josta muodostui toinen alaluokka. He toivoivat lisää erilaisia toimintamuotoja yksinäisille ja työttömille. Myös perheiden ja nuorten tukipalveluita tulisi lisätä. Yhteistyötä kodin ja koulun välillä toivottiin olevan enemmän. Haastateltavien mielestä erilaisten sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuuden parantamisella voitaisiin lisätä hyvinvointia.

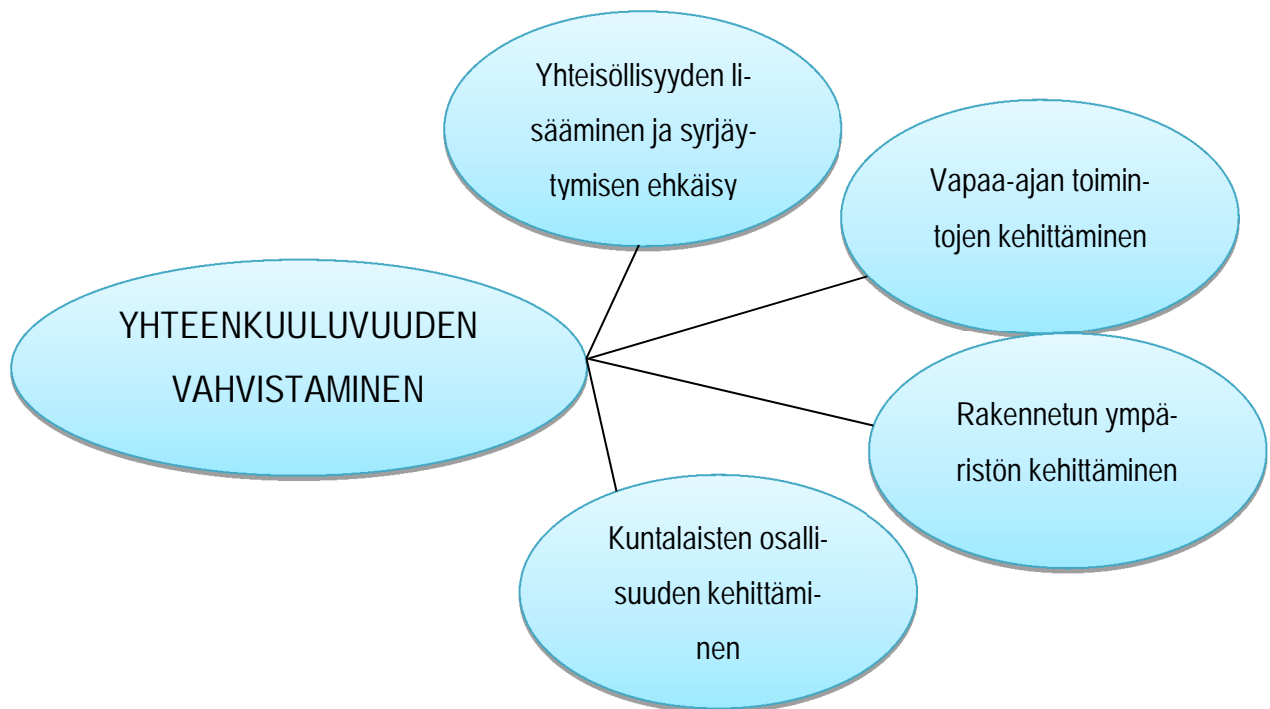
*...äärimmäisen hyvää ja tarpeellista olisi satsata siihen meidän nuoriin, joita lissä on kuten syrjäytymisen ehkäisemiseen ja tavallaan nuorten hyvinvointiin...
...lin sosiaalihuoltohan on tosi vaikea saada kiinni. Sinne on tosi vaikia saaha aikoja...*

Vapaa-ajan toimintojen kehittäminen muodosti kolmannen alaluokan. Lähes kaikki haastateltavat toivat esille tasavertaisten harrastusmahdollisuuksien merkityksen yksilön hyvinvoinnille. Harrastusmahdollisuuksia tulisi kehittää liikuntapalveluita ja -paikkoja lisäämällä. Useat toivoivat monitoimi- ja uimahallin rakentamista kuntaan. Monitoimi- ja uimahalli nähdään yhtenä hyvänä keinona lisätä kaivattuja yhteisiä tiloja nuorille ja mahdollistaa monipuolisemman harrastustarjonnan. Hyvinvoinnin edistämiseksi haastateltavat esittivät ammattitaitoisten ohjaajien palveluiden saataavuutta ja liikuntaneuvonnan tarjoamista kuntalaisille. Haastatteluissa tuli esille myös erilaisten toimintaretkien järjestäminen yhtenä kehittämisajatuksena.

*...Liikuntahallistahan on puhuttu vuosia ja vuosia, vuosia, vuosia ja se on aina kuopattu...
...Jos ajatellaan, että satsataan monitoimihalliin, missä olisi mahollisuus harrastaa laidasta laitaan. Niin silloin olisi aikuisilla, lapsilla ja nuorilla tasavertaset mahdollisuudet harrastaa...
...jos olisi monitoimihalli ja siinä jotain ympärillä...*

Neljänteen alaluokkaan sijoittui vastaukset *Rakennetun ympäristön kehittämisestä*. Haastateltavat kokivat ympäristön viihtyvyyden ja turvallisuuden paranevan rakennetun ympäristön kehittämisellä. He ehdottivat viheralueiden siistimistä ja lisäämistä sekä leikkikenttien korjaamista ja lisäämistä. Kevyenliikenteen väylien parantaminen koettiin tärkeäksi liikenneturvallisuuden edistämiseksi. Edellä kuvatuille alaluokille muodostimme yhteisen pääluokan, jonka nimesimme *Yhteenkuuluvuuden vahvistaminen*. (Kuvio 5)

*...kilometri lähimpään kävelytielle ja kuitenkin on kapeat tiet...
liikkumisturvallisuuteen vaikuttaa...*

KUVIO 5. Työkäisen kehittämisideoita hyvinvoinnin edistämiseksi

5.2 Opinnäytetyön toisen vaiheen tutkimustulokset

Opinnäytetyön toisen vaiheen tarkoituksena on kuvata työikäisten kokemuksia toimivasta arjestaan ja yhteisöllisyydestään sekä hyvinvointipalvelujen merkityksestä heille. Opinnäytetyön toisen vaiheen aineistonkeruun tarkoituksena oli saada aiemmin analysoidun aineiston tuloksille lisää luotettavuutta ja syventää aihetta. Seuraavana kuvaamme aineiston analyysiprosessin tuloksia.

5.2.1 Toimivan arjen merkitys hyvinvointiin

Haastateltavat kokivat arjen toimivuuden olevan yksi keskeinen tekijä omalle hyvinvoinnilleen. Sisällönanalyysin avulla aineistosta nousi selkeästi esille kolme hyvinvoinnin aihealuetta, joilla haastateltavien mielestä oli merkitystä arjen toimivuudelle. Näistä aihealueista muodostimme seuraava alaluokat. Alaluokat nimesimme *Kokonaisvaltainen hyvä olo*, *Työhön liittyvät tekijät*, *Arjen rytmittyminen*. (Kuvio 6)

Toimivan arjen yksi tärkeä osa-alue oli haastateltavien mielestä *Kokonaisvaltainen hyvä olo*, josta muodostimme ensimmäisen alaluokan. Kokonaisvaltaiseen hyvään oloon liittyi tiiviisti psyykinen hyvinvointi ja levollisuus. Kokonaisvaltaiseen hyvään oloon vaikutti myös oma jaksaminen sekä muiden perheenjäsenten terveyteen liittyvät asiat. Myös parisuhde nähtiin yhtenä merkityksellisenä tekijänä.

...perusliikkuminen ois äärimmäisen tärkeää jaksamisen kannalta ja fyysisen kunnon kannalta...

...parisuhde asia et et tulis niinkö siinä jotakin...

Toisen alaluokan muodostivat *Työhön liittyvät tekijät*. Haastateltavat toivat esille työhön liittyvien asioiden tärkeyden omaan hyvinvointiinsa nähden. Hyvinvointia ylläpitää työasioiden sujuminen ja sosiaalisten suhteiden toimivuus myös työpaikalla.

...töissä asiat sujuu niin ku pitää...

...et sitten on sitä sosiaalista, että on niinkö työkavereita...

...hyvällä mielin lähetään töistä et on saanut tehtyä ne mitä on pitänykin...

Yhdeksi tärkeäksi tekijäksi omalle hyvinvoinnilleen haastateltavat kokivat arjen säännöllisyyden. Kolmanneksi alaluokaksi analyysissä muodostui *Arjen rytmittyminen*. Haastateltavien mielestä arkirutiinit toivat järjestystä päivittäiseen elämään. Myös suunnitelmallisuus ja elämän tasapainoisuus koettiin kuuluvaksi arjen rytmittymiseen. Haastateltavat kokivat, että erilaisten asioiden yhteensovittaminen onnistuneesti päivän aikana luo hyvää oloa

...semmonen että ruokailu on tiettyinä aikoina...

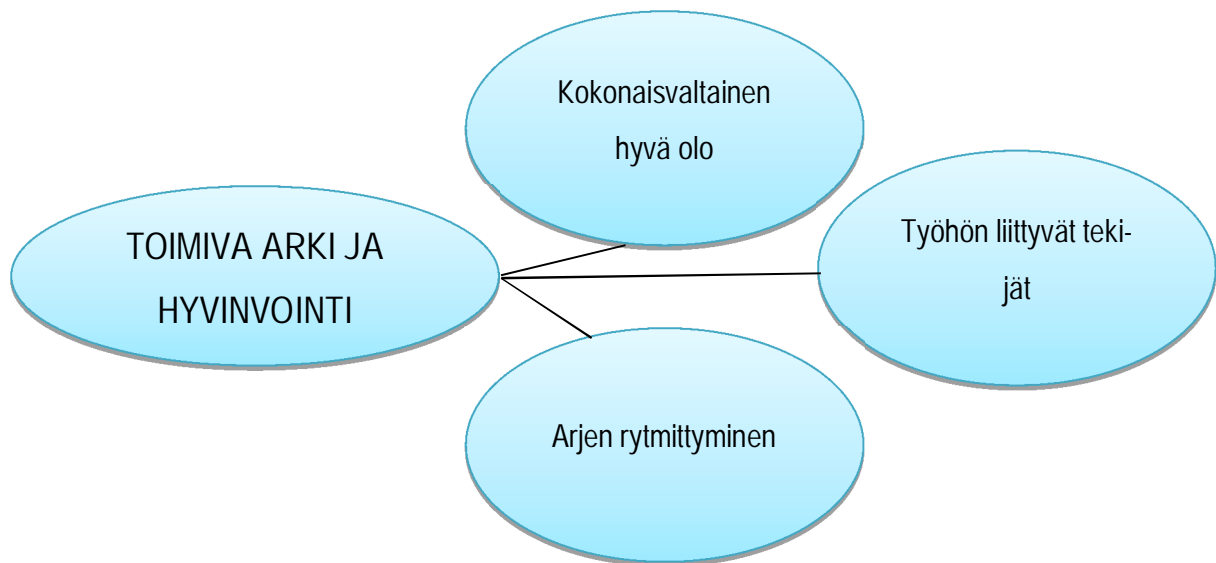
...aikatauluttaminen ja kaikkien näitten palasten yhteensovittaminen on aika vaikia välillä...

...se arki on menny niinku hyvin et tavallaan ei oo tullu mittään yllätyksiä...

Nämä kolme alaluokka muodostavat pääluokan, jonka nimesimme *Toimiva arki ja hyvinvointi*. (Kuvio 6)

Pääloukka

Alaluokat

KUVIO 6. Toimivan arjen merkitys hyvinvointiin

5.2.2 Laadukkaiden hyvinvointipalveluiden merkitys

Analysoidessamme aineistosta laadukkaiden hyvinvointipalveluiden merkitystä, ensimmäiseksi alaluokaksi muodostui *Palveluiden laatu*. Hyvinvointipalveluiden saatavuutta työikäiset pitivät yhtenä hyvinvointiinsa vaikuttavana tekijänä. Se, että palveluita on asuinpaikan lähellä ja niiden laatu on hyvä, koettiin tärkeinä. Palveluiden hyväksi laaduksi haastateltavat nimesivät mm. palveluiden hyvän sijainnin, luotettavuuden ja henkilöstön vähäisen vaihtuvuuden. Haastateltavat kokivat että pienemmät ryhmäkoot niin kouluissa kuin päiväkodeissa ovat lasten hyvinvointia edesauttavia tekijöitä. Haastateltavien mielestä lasten hyvinvoinnilla on selkeä yhteys vanhempien kokemaan hyvinvointiin.

...pieni päiväkotij ja ihmisläheiset opettajat, hoitajat...vähän vaihtuvuutta. Ja hyvä sijainti...

...pystyy luottamaan ja pystyy niinkö kulukemaan sitte sinne...

Haastateltavien mielestä palveluiden hyvään laatuun kuuluu myös ympäristön viihtyisyys ja siisteys sekä palveluiden käyttäjien huomioon ottaminen. Henkilökunnan työssä viihtyvyys heijastuu palveluiden käyttäjiin, mikä tällöin on haastateltavien mielestä yksi palveluiden laatuun vaikuttava tekijä.

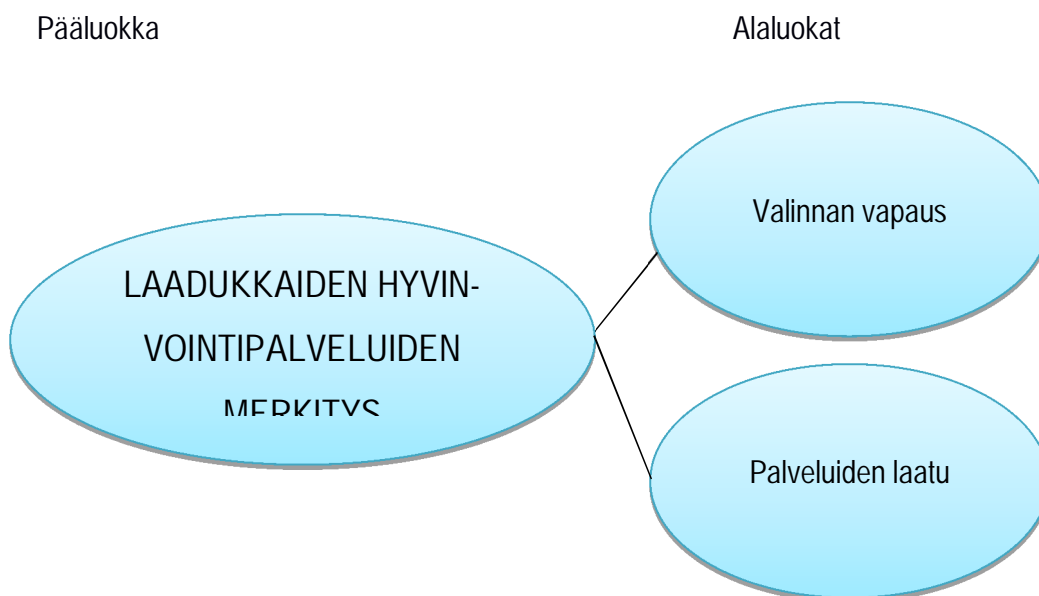
...se ku sinne mennee niin siellä otetaan hyvin vastaan ...huomioiaan ja varmaan myös se ympäristö että se ois viihtyisä...

...ihmiset jotka on siellä töissä nii hyvällä mielellä töissä...ne niinku viihtyy siellä...

Hyvinvointipalveluiden merkitystä työikäisille analysoidessamme toiseksi alaluokaksi muodostui *Valinnanvapaus*. Haastateltavat toivat esille valinnanvapauden tärkeyden hyvinvointipalveluiden osalta. Valinnanvapauteen vaikuttavia tekijöitä ovat haastateltavien mielestä aikatauluttomuus, aikataulujen toimivuus sekä mahdollisuus valita palvelujen tarjoaja. Aikatauluttomuudella haastateluissa tarkoitettiin mm. mahdollisuutta käyttää palveluita oman aikataulunsa mukaisesti. Haastateltavien mielestä taloudellinen riippumattomuus mahdollistaa valinnanvapauden. Saadakseen laadukkaita hyvinvointipalveluita haastateltavat ovat valmiita myös maksamaan niistä. Analysoinnin seurauksena alaluokat *Palveluiden laatu* ja *Vallinnan vapaus* muodostavat pääluokan *Laadukkaiden hyvinvointipalveluiden merkitys*. (Kuvio 7)

...aikatauluvapaus tietyllä lailla et pystyy menemään silloin kun on mahdollista et ei oo jumbpa tietynä aikana kerran viikossa.. on joustoa...

...on vaihtoehto...et tavallaan eihän siitä mielellään maksa mutta sitten kuitenkin jos se helpottaa sitä mun elämää, niin mikäs siinä sitten jos on sitä rahaa ...

KUVIO 7. Laadukkaiden hyvinvointipalveluiden merkitys

5.2.3 Yhteisöllisyyden merkitys hyvinvointiin

Yhteisöllisyys hyvinvoinnin tekijänä tuli esille haastatteluaineistossa yhteydenpidon eri muodoissa. Haastateltavat toivat esille yhteisöllisyyden merkityksen myös omaan jaksamiseensa. Aineistosta nousi selkeästi kaksi aihetta, joista muodostimme alaluokat *Yhteydenpidon ja yhteenkuuluvuuden korostuminen ja Oma jaksaminen*. Edellä mainitut alaluokat muodostavat pääluokan *Yhteisöllisyyden merkitys hyvinvointiin*. (Kuvio 8)

Yhteydenpidon ja yhteenkuuluvuuden korostuminen muodosti analyysin perusteella ensimmäisen alaluokan. Haastateltavat kokivat yhteisöllisyyden luovan turvallisuutta, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja hyvää mieltä. Haastateltavien mielestä erilaiset sosiaaliset kontaktit rikastavat elämää. Verkostojen merkitys korostui vastauksissa. Molemminpuolinen auttaminen koettiin tärkeäksi ja mahdollistuu verkostojen avulla. Yhteydenpitoon haastateltavat näkivät olevan nykypäivänä monenlaisia eri mahdollisuuksia, minkä mahdollistaa nykytekniikka. Älypuhelimet ja sosiaalinen media tekevät yhteydenpidosta aiempaa helpompaa ja nopeampaa.

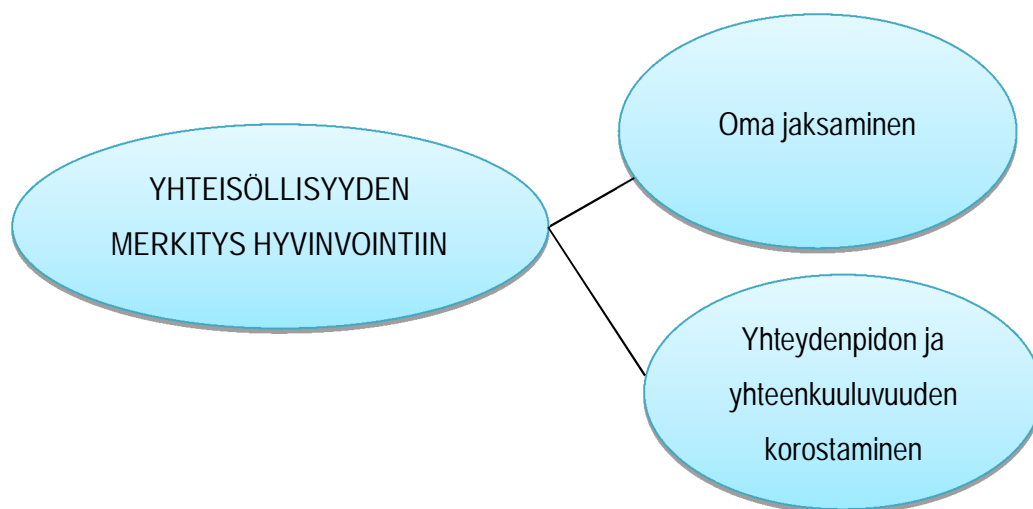
*...sosiaalinen media on hirviän tärkeä. Ja puhelin. Et ne on ne yhteydenpitokeinot. Skypeki ehkä. Mut et verkkohan antaa mahikset vaikka mihin...
...vuorovaikutushan on äärimäisen tärkeä...sosiaalinen tuki...*

Vastauksien perusteella *Oma jaksaminen* koettiin tärkeänä tekijänä yhteisöllisyyden ylläpitämisessä. Tämä muodosti toisen alaluokan. Vastavuoroisuus tuen saamisessa ja antamisessa nähtiin tärkeänä osana yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys tukee haastateltavien mielestä heidän omaa jaksamistaan, samalla yhteenkuuluvuuden tunne lisääntyy. Haastateltavat kokivat yhteisöllisyyden olevan erilaisten asioiden ja vastuun jakamista, jolla on iso merkitys heidän jaksamiseensa. Oman jaksamisen vahvistumisella on suora vaikutus hyvinvointiin.

*...Tietää et on niitä ihmisiä joihin voi turvata oikeestaan milloin vaan ja päinvastoin. Että et myöski pystyn olemaan sitten tukena kun on tarvis...
...on tärkeä pystyä jakamaan sitä vastuuta tietyllä lailla...
...semmosta turvallisuutta tuo että on ihmisiä joiden puoleen voi kääntyä...jos jotakin sattuu että sais sieltä apua. Onhan sillä iso merkitys...*

Päälukka

Alaluokat

KUVIO 8. Yhteisöllisyyden merkitys hyvinvointiin

6 TULOSTEN TARKASTELUA

Tutkimuksemme tarkoituksena oli hankkia tietoa työikäisen hyvinvoinnin kokemiseen liittyvistä merkityksellisistä tekijöistä. Tutkimuksen teoriaosuudessa lähestyimme hyvinvointia, sen mittaamista ja yhteisöllisyyden käsitteitä määrittelemällä niitä kirjallisuuden ja aikaisempien tutkimusten avulla. Tutkimuksen tuottama tieto on kuvailevaa tietoa työikäisten itse koetusta hyvinvoinnista ja hyvinvointipalveluista sekä arjen ja yhteisöllisyyden merkityksestä hyvinvointiin. Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia suhteessa aiempaan tutkimustietoon.

Anu Rajjas (2008, 11–12) on teoksessaan kuvannut aikaisempien tutkimusten pohjalta ihmisten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Rajjaksen mukaan koettuun hyvinvointiin arjen toimivuuden kautta vaikuttavat asuinympäristön turvallisuus ja palveluiden saatavuus. Onnellisuuden katsottiin muodostuvan hyvistä sosiaalisista suhteista ja hyväksi koetusta terveydentilasta, onnellisuuden tärkeimmät osatekijät olivat perhe-elämä ja hyvät ihmissuhteet. Hyvinvointi konkretisoituu ja näyttäytyy viime kädessä ihmisten arjessa. Rajjaksen tutkimustulokset vahvistavat meidän opinnäytetyömme tuloksia. Rajjaksen mukaan myös taloudellisilla tekijöillä oli selkeä keskeinen rooli hyvinvoinnin kokemisessa. Tämä poikkesi opinnäytetyömme tuloksista, sillä haastateltavat eivät nostaneet vastauksissaan taloudellisia tekijöitä merkittäväksi tekijäksi hyvinvointia määritellessään.

Opinnäytetyössämme haastateltavat toivat esille arjen toimivuuden merkityksen hyvinvoinnin kokemiseen ja he kuvasivat vaikuttavaksi tekijäksi kokonaisvaltaisen hyvän olon, johon liittyi oma henkinen hyvinvointi, oma jaksaminen sekä kiinteästi perhe ja perheen hyvinvointi. Lisäksi haastateltavat kuvasivat työhön liittyvien tekijöiden vaikuttavan koettuun hyvinvointiin. He toivat esille työn positiivinen merkityksen hyvinvointiin. Hämeenahon (2014, 114, 117) väitöstutkimuksessa kuvattiin samalla tavalla arjen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka olivat terveys, työnilo ja ennen kaikkea perhe, jonka merkitys nousi tärkeydessä ennen kaikkea muita. Kiireen tuoma tuntemus ja tieto siitä, että aika on poissa itsensä lisäksi perheeltä, vaikuttaa kokemukseen omasta hyvinvoinnistaan ja ajankäytön mielekkyydestä. Muita tekijöitä

tutkimuksessa olivat läheisten hyvinvointi ja terveys ja muut elämän perusedellytykset. Tutkimuksessa perusedellytykset kuitenkin olivat muita kuin materiaalisia tai rahassa mitattavaa omaisuutta. Jämsén, Korttesalmi, Krook-Ventelä, Rönn, Similä, Utoslahti & Vuollet (2012, 29) totesivat SOHVI-hankkeeseen liittyvässä tutkimuksessaan myös arjen sujuvuuden vaikuttavan vastaajien hyvinvointiin. Arjen sujuvuus koostui vastaajien mukaan omasta terveydestä, työstä, opiskelusta, ympäristöstä sekä sosiaalisista suhteista. Tutkimuksessa vastaajat olivat tuoneet sekä työn negatiivisia että positiivisia vaikutuksia hyvinvoinnille. Positiivisia vaikutuksia hyvinvointiin vastaajat kuvasivat taloudellisena turvallisuutena ja arjen sujuvuutena. Työn kuvattiin myös lisäävän sosiaalista hyvinvointia, johon vaikuttivat työilmapiiri, työkaverit ja itsetunnon lisääntyminen.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisussa (2012, 22) todetaan, että suomalaisille terveys, perhe ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat perustavanlaatuisia arvoja, jotka nousevat jatkuvasti korkealle arvotutkimuksissa. Niitä pidetään sekä yksilötason että yhteisötason arvojen kulmakivinä, joiden varaan hyvää elämää rakennetaan. Hyvään elämään kuuluvat myös mielekäs työ, ystävät sekä terveellinen ympäristö ja terveellinen ravinto. Kaikki nämä arvot rakentavat sujuvaa arkea, joka on suomalaisille tärkeä hyvinvoinnin mittari. Iästä riippumatta korostetaan perheen ja ystävien merkitystä. Sosiaali - ja terveysturvan keskusliiton kansalaisbarometrissä (2011, 30–32) tutkimustulokset olivat myös samansuuntaisia opinnäytetyömme tulosten kanssa. Barometrissa kyselyyn vastanneet ovat keskimäärin selkeimmin tyytyväisempiä omaan arkielämään ja hyvinvointiin kuten omaan terveyteen, elämänhallintaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Valtaosa suomalaisista pitää tärkeänä läheisten tukea oman hyvinvoinnin kannalta ja mahdollisuutta saada apua yhteiskunnalta sitä tarvittaessa, myös ihmisten auttamista ja työelämään osallistumista pidetään tärkeänä asiana.

Cacciatore (2005, 34 - 41) kuvaa artikkelissaan myös hyvinvointiin vaikuttavia pilareita, joita ovat yksityisyys, yhteisöllisyys, kumppanuus ja perhe. Yksityisyydessä kuvattiin oman terveyden niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä ja sen tärkeyttä. Tämän hoitaminen ja ylläpitäminen on yksilölle erittäin tärkeää, joka vaikuttaa myös muihin hyvinvoinnin pilareihin.

Opinnäytetyömme tulosten mukaan arjen toimivuudella ja sen rytmittymisellä oli vaikutusta koettuun hyvinvointiin. Myös Törrösen (2012, 48,50) tutkimuksessa arkeen koetaan kuuluvan tietyt rutiinit ja tekemiset, jotka toistuvat päivästä toiseen. Arjen rytmittymistä arvostettiin ja

koettiin tärkeänä. Hämeenahon (2014, 78,82) väitöskirja tutkimuksessa haastateltavien arkielämään liittyvien tekojen ja ilmiöiden vaikutus yksilön jaksamiselle ja onnellisuudelle tulivat esiin. Yhtenä tärkeänä arjen rytmittymiseen vaikuttava tekijä oli työ, tämä sama tulos ilmeni myös meidän opinnäytetyömme tuloksissa. Tutkimuksessa (2014, 116–117) arjen sujuvuuden kannalta ajankäyttö ilmenee arjen toimien perustana sekä hyvän arjen tunnusmerkinä. Arjen sujuvuutta tuettiin ajankäytöllisillä valinnoilla ja suunnittelulla. Mitä sujuvampaa arki on, sitä paremmaksi arki koetaan. Myös Hämeenahon tutkimuksessa nousi esille elämän eri osa-alueiden tasapainon sekä arjen aikataulujen ja rytmin säilymisen merkitys hyvinvoinnin tuottajana.

Opinnäytetyömme tuloksissa todettiin hyvinvointipalveluiden laadulla ja valinnan vapaudella olevan merkitystä hyvinvoinnin kokemiseen. Hämeenahon tutkimuksessa (2014, 121–122) vastaajat eivät tuoneet esille palvelujen merkitystä arjen hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä kuin vasta erikseen kysyttäessä. Hämeenahon mukaan tämä voi selittyä sillä, että palvelut voidaan nähdä yksityisen arkielämän taustana, jonka tuella arkea eletään. Hämeenahon (2014, 124) tutkimustuloksista nousee selvästi yhteneväisyyksiä tutkimustulostemme kanssa.

Hyvinvointipalveluiden saavutettavuus ja palvelujen käytön sovitettavuus osana arkea nähdään keskeisenä toimivuuden mittarina. Arjessa tarvittavien palveluiden joustava käyttö ja riittävyys suhteessa arjen tarpeisiin ovat myös yksi tärkeä tekijä. Myös Laitisen & Pohjolan (2001, 180) tutkimuksen mukaan palveluiden saatavuudella on merkitystä arjen sujuvuuteen ja hyvinvointiin. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisun (2012. s.30) mukaan lainsäädännöstä huolimatta kuntien lapsille, nuorille ja perheille tarjoamien universaalien palvelujen saatavuus, sisältö ja laatu vaihtelevat. Yksityinen palvelutarjonta lisääntyy, ja osa perheistä käyttää yksityisiä hoiva- ja hoitopalveluja.

Tutkimustulosten mukaan yhteisöllisyydellä oli merkitystä hyvinvoinnille. Tämän opinnäytetyön tuloksia tukevat Jämsen ym. (2012,31–32) sekä Laitisen & Pohjolan (2001,93,114) tutkimukset, joissa sosiaaliset suhteet koetaan merkittäväksi hyvinvoinnin ja elämänlaadun tekijäksi. Omien perheenjäsenten lisäksi ystävillä ja naapureilla on tärkeä rooli sosiaalisen tuen tuottajina. Laitisen & Pohjolan (2001, 116) tutkimuksessa nähdään myös molemminpuolinen auttaminen tärkeäksi, molempia osapuolia hyödyntäväksi. Myös Törrösen (2012, 139–140 , 155–156) tutkimuksen sekä Hämeenahon (2014, 99) väitöstutkimuksen mukaan läheisten erityisesti vanhempien, ja isovanhempien apu ja tuki koetaan tärkeäksi ja sitä saadaan erilaisissa tilanteissa. Apua saadaan myös muilta sukulaisilta ja ystäviltä. Omat sisarukset, lasten kummit naapurit ja ystävät luetaan

tutkimuksen mukaan läheisiin. Hyvien kontaktien koettiin helpottavan ja tukevan arjen kulkua. Kiinteät suhteet koetaan luottamuksellisiksi ja tämä myös lisää vastavuoroisuutta, sitä helpompaa on pyytää ja ottaa apua vastaan sekä antaa sitä.

Hämeenahon (2014, 99, 104) tutkimuksessa puhutaan myös paikallisista auttamisen verkostoista, joka muodostuu maantieteellisesti kodin lähellä asuvista naapureista ja kyläläisistä. Käytännössä tämä katsotaan olevan yksilöiden välistä toimintaa, sen ydin on kuitenkin tiukasti sidoksissa yhteisöllisyyteen. Auttamisenhalu perustuu ajatukselle yhteisvastuullisuudesta ja velvollisuudesta auttaa, tätä velvollisuutta ei tutkimuksessa pidetty ikävänä välttämättä pakkona vaan enemmänkin hyvinvointiin ja omiin vahvoihin resursseihin perustuvana mahdollisuutena auttaa niitä, jotka apua tarvitsevat. Kansalaisbarometrin (2011, 53) tulosten mukaan suurin osa pitää läheisiä ihmissuhteita tärkeinä tai erittäin tärkeinä elämässään. Perheen, sukulaisten ja ystävien tuki oman hyvinvoinnin kannalta on myö suuren osan mielestä tärkeää. Kansalaisbarometriaineiston mukaan sitä paremmaksi suomalaiset kokevat hyvinvointinsa mitä paremmaksi läheissuhteet koetaan. Näitä suomalaisia tutkimusten mukaan oli 78 prosenttia vastanneista. Raisa Cacciatoren artikkelissa myös yhteisöllisyyden merkitys yhtenä hyvinvoinnin peruspilarina nousee esille. Yhteisöllisyyden kuvataan toteutuvan työn ja sosiaalisten verkostojen avulla, joita ovat esimerkiksi erilaiset harrastusryhmät, järjestöt ja suku (Cacciatore 2005, 36).

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla työikäisten kokemuksia omasta hyvinvoinnistaan ja hyvinvointipalveluista. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata heidän esittämiä ideoita hyvinvointiinsa ja siihen liittyvien palvelujen kehittämiseksi. Opinnäytetyömme tavoitteena oli kerätä tietoa työikäisten hyvinvoinnin kokemukseen liittyvistä merkityksellisistä tekijöistä. Selvitimme aluksi työikäisten hyvinvointikäsitystä ja kokemuksia hyvinvointipalveluista ja sekä heidän mielipiteitään palveluiden kehittämistarpeista. Seuraavaksi tehdyssä jatkohaastattelussa kysyttiin miten työikäiset kokevat toimivan arjen ja yhteisöllisyyden sekä mitä hyvinvointipalvelut merkitsevät heille. Oulun seudun ammattikorkeakoulu on ollut mukana SOHVI-hankkeessa. SOHVI -hanke on mahdollistanut useita opinnäytetyön aiheita, ja meidän opinnäytetyömme on niistä yksi. SOHVI -hankkeen lähtökohtana oli saada systemaattista tietoa ihmisten kokemasta hyvinvoinnista rekisteri- ja tilastotiedon rinnalle. Taustalla oli myös ajatus alueellisen yhteistyön ja työnjaon kehittämisestä sekä säännöllisen ja monipuolisen hyvinvointitiedon tuottamisesta. SOHVI -hankkeesta saatua tietoa pyritään hyödyntämään myös osaamisen kehittämisessä, jotta palvelutarpeisiin vastaamisesta tulisi entistä tehokkaampaa. Pohdinnan alaluvussa tarkastelemme opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä sekä omia oppimiskokemuksiamme. Viimeisenä tässä luvussa kuvaamme jatkotutkimusaiheet.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen tarkoittaa laadullisessa tutkimuksessa kerättyjen aineistojen ja niistä tehtävien tulkintojen käyppyyden arviointia. Tulee arvioida, vastaako saatu aineisto tutkimuskysymyksiä ja onko käsitteellistäminen ja tulkinnat tehty systemaattisesti ja miten laadukkaasti asioita on avattu ja analyysia rakennettu. Laadullisessa tutkimuksessa tulee arvioida myös tulosten läpinäkyvyyttä ja yleistettävyyttä. Laadullisen aineistoa ei voi koskaan tulkita loppuun asti, siksi on tärkeää huomioida vuoropuhelu aineiston kanssa. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 27, 29.) Laadullisen tutkimuksen pätevyden ja laadun arviointia tulee pohtia myös tutkimustulosten yleistettävyyden näkökulmasta. Hyvän tieteellisen käytännön ja tutkimuseettisten periaatteiden mukaista on pyrkiä perustelemalla selittää tutkimustulosten

yleistettävyyttä, mutta myös sen rajallisuutta. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 129.)

Opinnäytetyömme aineisto on kerätty kahdessa eri vaiheessa. Aineistoista saadut tulokset vastaavat asetettuja tutkimuskysymyksiämme. Tulosten laajempi yleistettävyys on kuitenkin kyseenalaista, sillä ensimmäisen vaiheen tulokset on kerätty yhden kunnan alueelta ja haastateltavia ei ollut paljon. Toisessa vaiheessa haastateltavia oli kaksi. Tulokset kuitenkin antavat suuntaa miltä hyvinvoinnin kokemukset näyttäytyvät paikallisesti. Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan tarvittaessa hyödyntää SOHVI- hankkeessa. Nämä tulokset ovat paremmin yleistettävissä yhdistettynä muihin SOHVI- hankkeen tiimoilta tehtyihin tutkimuksiin.

Aineisto muovautuu aina tutkimuksen edetessä. Siihen sekoittuu tutkimusryhmän aineiston käsittelyä, tulkintoja ja tekstiksi muuttamista. Sen vuoksi on tärkeää, etteivät tutkijoiden omat tulkinnat tai käsitykset vaikuta liiaksi saataviin tutkimustuloksiin. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 131.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan tutkimusta tehdessä on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta tutkimus olisi eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa, sekä uskottavaa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksien mukaan tutkijan on tutkimusta tehdessä noudatettava rehellisyyttä, tarkkuutta ja huolellisuutta koko tutkimusprosessin ajan. Työtä tehdessä ja tuloksia käsitellessä on pyrittävä rehellisyyteen ja huolelliseen tarkkuuteen, jotta tutkimus olisi mahdollisimman luotettavaa. Tieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Kylmä & Juvakka 2012, 127). Luotettavuus toteutuu henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien riittävän tarkalla kuvaamisella. Se merkitsee kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. (Hirsjärvi ym. 2010, 232.)

Olemme huomioineet tutkimuksen luotettavuutta koko prosessin ajan. Olemme kirjoittaneet raporttia huolella ja pyrkineet kuvaamaan tutkimuksen etenemistä mahdollisimman tarkalla raportoinnilla. Luotettavuutta lisää myös syventyminen aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen sekä mahdollisimman uusien lähteiden ja materiaalien käyttäminen. Olemme käyttäneet alkuperäisiä lähteitä ja hyödyntäneet niitä koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Muiden tutkijoiden työlle on annettava arvoa viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla ja antaa heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6).

Olemme noudattaneet huolellisuutta lähdemerkintöjä tehdessämme sekä viitteissä että lähdeluettelossa.

Teemahaastattelu antaa mahdollisuuden tuoda esille tutkittavasta ilmiöstä haastateltavien todellisia ajatuksia ja kokemuksia. Haastattelujen reliabiliutta voidaan yleensä vahvistaa tekemällä haastattelut kahteen kertaan, mutta teemahaastattelu tilanne on kuitenkin ainutkertainen, eikä tilanteita voida vakioida toistamiseen. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 129). Luotettavuuteen vaikuttaa haastattelijoiden etukäteisperehtyminen aihealueeseen. Haastattelijoilla tulee olla tietty tietoperusta tutkittavasta ilmiöstä ja siihen liittyvistä käsitteistä ennen haastatteluja. Hyvästä tietoperustasta huolimatta voi haastattelun teemoitus epäonnistua. Tällöin kysymykset eivät tavoita tutkittavan ilmiön kannalta merkityksiä asioita. Riittävä määrä kysymyksiä turvaa sisältövalidiuden. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 129.)

Teemahaastattelun luotettavuuteen vaikuttaa niin haastateltavien että haastattelijoiden lukumäärä. Mitä enemmän haastattelijoita, kärsii tutkimuksen luotettavuus. Haastateltavia sen sijaan tulisi olla riittävä määrä luotettavan tutkimustuloksen saavuttamiseksi. Haastattelijat saattavat alustaa teemahaastattelua eri tavoin ja näin haastattelun painoalue voi muuttua. Useampi haastattelijat voi toisinaan täydentää toisiaan, mutta useiden haastattelijoiden käyttöön liittyy aina riski tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Myös haastateltavien valinta voi epäonnistua. Luotettavuuteen voi tulla lommoja myös haastatteluaineiston siirtämisessä ja muokkaamisessa. Luotettavuutta tulee pohtia myös tulosten johtopäätösten teon osalta. Erilaisiin analyyseihin perustuva tulkinta on altis virheellisille tulkinnoille. Luotettavuutta pohdittaessa on käsitys tulosten ja todellisuuden vastaavuudesta. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 129–130.)

Tutkimuksemme luotettavuuteen vaikuttaa ensimmäisen vaiheen aineiston keruu ja litterointi, jonka suorittivat muut ammattikorkeakouluopiskelijat. Esimerkiksi ensimmäisen aineiston haastattelijoiden lukumäärä jäi meille epäselväksi ja näiden haastattelijoiden perehtyneisyyttä aihealueeseen emme voi tietää. Emme ole myöskään voi tietää olivatko haastateltavat ymmärtäneet haastatteluissa esitetyt kysymykset oikein. Epäselvää meille on myös se, miten haastateltaville on alustettu tutkittavaa aihetta. Mielestämme nämä edellä mainitut asiat ovat voineet osaltaan heikentää tutkimuksemme luotettavuutta. Toisaalta luotettavuutta lisää se, että omaa tulkintaamme haastattelutilanteista ja sanattomasta viestinnästä ei ole, emmekä ole voineet johdatella haastateltavia millään tavalla heidän vastauksissaan tai tehdä omia tulkintoja haastattelutilanteessa.

Toisen vaiheen haastattelut teimme itse. Tutkimusmenetelmänä haastattelu oli aiemmista opinnoista tuttu aineistonkeruumenetelmä. Olemme myös työssämme haastatelleet asiakkaita, jolloin tämä tapa kerätä tietoa tuntui luontevalta eikä tuottanut ongelmia. Teemahaastattelu tarjosi mahdollisuuden monipuolisen ja rikkaan aineiston hankintaan, koska se mahdollisti kielen monipuolisen käytön. Tutkimuksen uskottavuutta lisäsi mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä haastattelujen aikana. Tutkimuksen yleistettävyyttä ja luotettavuutta olisi voinut parantaa lisäämällä haastateltavien henkilöiden määrää. Vaikka haastateltavina oli kaksi sanavalmista haastateltavaa, jäi aineisto mielestämme melko suppeaksi. Aineiston niukkuuden voidaan osaltaan katsoa heikentävän tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 1982, 129–130). Tulosten luotettavuutta parantaa myös se, että haastattelutilanteessa varmistimme, että haastateltavat ymmärsivät kysymyksemme. Haastateltavat vastasivat haastatteluissa esitettyihin kysymyksiin ytimekkäästi ja aiheessa pysyen. Tarkentavia kysymyksiä esitimme tarvittaessa.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös aineistojen analysoinnin eri vaiheiden johdonmukaisuus ja tarkkuus. Tekstit ja niistä tehdyt havainnot luokitellaan systemaattisesti samalla logiikalla. Tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa korostuvat johdonmukaisuus ja huolellisuus. Näin luotettavuus säilyy ja vahvistaa tutkimustulosten oikeellisuutta. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 132–133.) Erityisesti sisällönanalyysin suhteen luotettavuudessa oleellinen kysymys on se, kuinka luotettavasti tutkija on onnistunut luokittelussa. Sisällönanalyysin luotettavuutta voidaan lisätä esimerkiksi siten, että aineiston analysoi useampi henkilö. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 36–37.) Laadullisen tutkimuksen uskottavuus edellyttää, että tulokset on kuvattu niin selkeästi, että lukija ymmärtää miten analyysi on tehty. Se edellyttää, että tutkija kuvaa analyysinsä mahdollisimman tarkasti. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 160.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisää huolellinen perehtyminen tutkimusaineistoon (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 132–133). Olemme lukeneet aineistoa läpi useita kertoja, jotta olemme saaneet selkeän kuvan sen sisällöstä. Mielestämme aineiston analysoinnin luotettavuutta lisää se, että teimme aineiston analyysia sekä yhdessä että kumpikin tahoillamme. Näin saimme aineiston analyysin tuloksille toistoa ja pystyimme vakuuttumaan siitä, että analyysimme on luotettava. Aineistojen analysointimenetelmänä käytimme induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska se oli sopiva niin opinnäytetyön lähestymistavan, aineistonkeruun, tutkimuskysymysten kuin myös tulosten kuvaamisen näkökulmasta arvioiden.

Pyrimme kuvamaan analysointiprosessin mahdollisimman tarkasti havainnollistaen sitä taulukoin, kuvioin, pelkistetyin- ja alkuperäisilmaisuin. Aineiston analyysiä havainnollistaaksemme ja lisätäksemme analysoinnin ja tulosten luotettavuutta kuvaamme raportissamme kaksi esimerkkiä. Ensimmäisessä esimerkissä kuvaamme alaluokan *Yhteisöllisyys hyvinvoinnin osatekijänä* analysointia alkuperäisistä ja pelkistetyistä ilmaisuista. (Taulukko 1) Toisessa esimerkissä kuvaamme pääluokan *Yhteenkuuluvuuden vahvistaminen analysointia alkuperäisistä ja pelkistetyistä ilmaisuista sekä alaluokista*. (Taulukko 2)

Toisen vaiheen aineiston analyysi aloitettiin vasta, kun molemmat tämän vaiheen haastattelut oli tehty. Käsittelimme ja analysoimme aineistoja mahdollisimman kokonaisvaltaisesti eikä niinkään haastattelukohtaisesti. Säilytimme alkuperäiset analyysivaiheiden materiaalit siihen saakka kunnes saimme opinnäytetyön raportin valmiiksi, joten tulosten totuudenmukaisuuden, yhteyden aineistoon ja asiallisuuden pystyimme tarkistamaan alkuperäisistä aineistoista koko opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyömme luotettavuutta lisäävät haastatteluaineistosta raporttiimme poimimamme alkuperäiset ilmaukset. Poimimme ne muokkaamattomina, jotta niiden sisältö ei muuttuisi ja kuitenkin niin, etteivät haastateltavien henkilöllisyydet ole niistä tunnistettavissa. Tutkimukseen osallistuneiden anonymitteettisuojan olemme varmistaneet koko tutkimusprosessin ajan.

7.2 Tutkimuksen eettisyys

Aina aiheenvalinnasta tulosten tarkasteluun ja raportointiin asti tutkimuseettiset näkökulmat ovat kulkeneet matkassamme. Olemme pitäneet koko prosessin ajan huolen siitä, että haastatellut henkilöt pysyvät tunnistamattomina ja heiltä saatu alkuperäinen aineisto pysyy vain meidän tiedossamme. Eskolan ja Suorannan (2008, 52) mukaan tutkimuksen eettiset kysymykset ovat suhteellisen uusi keskustelunaihe suomalaisessa yhteiskunta- ja kasvatustieteessä. Jokainen tutkimus sisältää useita päätöksiä, ja näin tutkijan etiikka joutuu koetukselle useita kertoja tutkimusprosessin aikana.

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat täysin yhdessä. Uskottavuus näkyy tutkijoiden noudattamana hyvänä tieteellisenä käytäntönä. Tähän kuuluu mm. rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen tutkimusta tehdessä, tuloksia tallentaessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen arvioinnissa. Eettisesti kestävien tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien soveltaminen sekä tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi tulee tapahtua

asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Hyvää tieteellistä käytäntöä on aikaisempien tutkimusten, julkaisujen huolellinen viittaaminen ja oikeanmukainen, tarkka raportointi. Tulokset tulee kirjata ja säilyttää huolellisesti. Vastuu hyvän tieteellisen tutkimuskäytäntöjen noudattamisesta, rehellisyydestä on tutkimuksen tekijällä itsellään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 133.)

Kirjallisuutta valittaessa tutkija tarvitsee harkintaa, lähdekritiikkiä ja hänen on pyrittävä kriittisyyteen lähteitä valitessaan ja niitä tulkitessaan. On kiinnitettävä huomioita lähteen ikään ja alkuperään, käytettävä mahdollisimman tuoreita ja alkuperäisiä lähteitä. (Hirsjärvi ym. 2010, 113.) Hyvät tieteenteon käytännöt ja eettiset ohjeet sisältävät muun muassa lähdemerkintöjen ja lainauksien käytön. Yksi kirjoitus vaiheen keskeisistä periaatteista onkin merkitä tarkasti jo muistiinpano vaiheessa lähdeviite. (Hirsjärvi ym. 2010, 115). Olemme pyrkineet käyttämään opinnäytetyössämme mahdollisimman uusia ja alkuperäisiä lähteitä, jotta tieto olisi mahdollisimman tuoretta ja autenttista. Olemme käyttäneet työssämme tarkkoja johdonmukaisia lähdeviitteitä, jolloin alkuperäinen kirjoittaja tulee selville.

Tutkimuksen raportointi velvoittaa tutkimuksen tekijää eettisesti. Eettinen raportointi tarkoittaa avoimuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta tutkimuksen kaikkien vaiheiden raportoinnissa. Laadullisessa tutkimuksessa raportoidaan tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden kuvaus tutkitusta ilmiöstä totuudenmukaisesti, mutta suojaten haastateltavien yksityisyys. Se näkyy tulosten raportoinnissa käytettyjen suorien lainausten yhteydessä. Ne eivät saa paljastaa tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyyttä. Tutkimuksissa, joissa osallistujia on vähän, tunnistamisen vaara on olemassa. (Kylmä & Juvakka 2012, 154–155.) Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet olemaan mahdollisimman puolueettomia, neutraaleja ja oikeudenmukaisia kaikkia osapuolia kohtaan sekä tulosten raportoinnissa että esittäessä tuloksia avoimesti, rehellisesti ja tarkasti. Tulosten raportoinnissa käytimme haastatteluiden suoria lainauksia. Ne pyrittiin valitsemaan niin, ettei tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys paljastu.

Lähtökohtana tutkimuksessa tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tämä toteutuu antamalla ihmisille mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. On myös selvitettävä millaista tietoa heille tutkimuksesta annetaan ja millaisia riskejä tutkittavien osallistumiseen sisältyy. (Hirsjärvi ym. 2010, 25.) Haastattelijan on tuotava haastateltaville totuudenmukaisesti esille haastattelun tarkoitus. Haastattelussa saatuja tietoja on käsiteltävä luottamuksellisina haastateltavien anonyymiteettia suojellen. Anonyymiyden turvaamiseksi haastateltavien nimiä ei tule julkistaa ja muut mahdolliset tunnistettavissa olevat tiedot tulee muuttaa. (Tiittula & Ruusuvoori

2009, 17; Ruusuvoori & Tiittula 2009, 41.) Opinnäytetyömme toisen vaiheen haastateltaville informoimme hyvien eettisten periaatteiden mukaisesti jo haastatteluun pyydetessä tarkasti tutkimuksemme taustasta ja tarkoituksesta, korostimme osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä osallistuvien pysymistä tunnistamattomina. Näin pyrimme kunnioittamaan heidän itsemääräämisoikeuttaan. Haastattelun vastaajilla oli mahdollisuus kieltäytyä vastaamasta mihin tahansa kysymykseen tai keskeyttää haastattelu niin halutessaan.

Tutkimuskysymysten määrittely ja rajaaminen ovat tutkimuksen eettisiä ratkaisuja. Ne eivät saa loukata ketään ja niiden on oltava tutkimuksen kannalta perusteltuja. Haastattelussa haetaan vastauksia tutkimuskysymyksiin avainkysymyksillä. Johdattelevia tai manipuloivia kysymyksiä ei saa käyttää. (Kylmä & Juvakka 2012, 143–144, 151.) Tässä opinnäytetyössä toisen vaiheen tutkimuskysymykset käsittelivät työikäisen kokemuksia hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä. Ne laadittiin tarkoituksenmukaisesti riittävän avoimiksi.

Eettisten periaatteiden mukaisesti säilytimme aineiston niin, että ulkopuolisilla ei ole ollut mahdollisuutta päästä aineistoihin käsiksi. Haastattelemiemme nauhoitusten litteroinnin jälkeen nauhoitukset tuhottiin ja aukikirjoitettu materiaali on ollut vain meidän saatavilla.

7.3 Omat oppimiskokemuksemme

Tämän opinnäytetyön tekeminen on kehittänyt meitä laadullisen tutkimuksen tekemisessä kaikissa sen eri vaiheissa. Vaikka meillä molemmilla on aiempaa kokemusta opinnäytetyön tekemisestä haastattelumenetelmällä, olemme oppineet paljon uutta itse teemahaastattelusta, haastatteluaineiston käsittelystä sekä tulosten tarkastelusta. Opinnäytetyön eettisyyden ja laadun pohdinta oli mielestämme myös hyvin opettavaista. Teimme opinnäytetyön koko prosessin kahdestaan, mikä on opettanut meille yhä enemmän ryhmätöitäitoja, suunnitelmallisuutta ja organisoitua sekä pitkäjänteisyyttä. Opinnäytetyömme yhteisen matkan aikana olemme oppineet toisiltamme joustavuutta ja olemme harjaantuneet kuuntelu- ja keskustelutaidoissa. Yhtenä merkittävänä oppimiskokemuksena pidämme vastuun jakamista. Opinnäytetyön tekeminen yhdessä oli antoisaa, pystyimme hyödyntämään molempien ajatuksia ja ideoita raportin kirjoittamisessa. Saimme hie- man erilaista näkökulmaa asioihin ja esimerkiksi raportin tekstiä kirjoittaessa koimme tämän etu- na. Myös molemminpuolinen henkinen tuki haasteellisissa tilanteissa ja ongelmassa oli tärkeää.

Opinnäytetyön tekeminen harjaannutti taitojamme myös kirjallisuuden hankinnassa. Ensinnäkin jo aihealueen rajaaminen oli haastavaa. Kävimme läpi viitekehysten muotoilemisen aikana paljon erilaisia tutkimuksia ja kirjallisuutta aihealueeseen liittyen. Lähdemateriaalia haimme eri tietokannoista, netistä, kirjoista, väitöskirjoista, julkaisuista ja artikkeleista. Saimme apua tiedonhankintaan Oulun seudun ammattikorkeakoulun kirjaston tiedonhaunasiantuntijalta. Hyvinvointi käsitteenä on itsessään jo hyvin laaja ja tietoa siitä on saatavilla runsaasti. Riittävä aiheeseen perehtyminen toi meille kuitenkin selkeän käsityksen aihealueen rajaamisesta. Kirjallisuuskatsaus opetti meille, miten monisäikeinen käsite hyvinvointi loppujen lopuksi onkaan. Opinnäytetyön aikataulutusta olisimme voineet parantaa ja kenties välitavoitteet olisivat helpottaneet prosessin läpiviennin. Aikataulussa pysymistä hankaloittivat molempien säännöllinen työ sekä arkielämän ja opintojen yhteensovittaminen.

7.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet

Tulosten perusteella voidaan osoittaa että työikäisten kokemaan hyvinvointiin liittyy selkeästi arjen toimivuus, hyvinvointipalveluiden helppo saatavuus ja yhteisöllisyyden antama tuki. Työikäiset kokevat, että heidän hyvinvointinsa on suoraan verrannollinen siihen, miten heidän läheisensä voivat. Arjen rauhallisuus, rytmittyneisyys luovat hyvinvointia. Erilaiset muutokset elämässä, jotka voivat pilata arjen tasapainon, voivat heikentää koettua hyvinvointia.

Sekä ensimmäisen että toisen vaiheen tuloksista voidaan päätellä, että yhteisöllisyys on yksi hyvinvoinnin kulmakivi. Yhteisöllisyyden merkitys nousi esille useassa kohdassa. Työikäiset kokevat, että kun heillä on riittävä tukiverkosto ympärillä, heidän hyvinvointinsa on parempaa. Tulosten mukaan yhteisöllisyyteen tulisi tukea ja kannustaa. Syrjäytymiseen pitäisi puuttua ajoissa. Myös rakennettu ympäristö ja saatavilla olevat hyvinvointipalvelut luovat yhteisöllisyyttä omalla tavallaan. Hyvät harrastusmahdollisuudet ja erilaiset vapaa-ajan toimintamahdollisuudet lisäävät verkostoitumista ja ehkäisevät syrjäytymistä. Haastateltavat kaipaavat myös kunnan panostusta yhteenkuuluvuuden lisäämiseksi, esimerkiksi kuntalaisten ja kunnan virkamiesten yhteisiä keskustelu- ja/tai ideointifoorumeita. Haastateltavien mukaan rakennetun ympäristön kehittäminen ja kunnan tarjoamien hyvinvointipalveluiden tavoitettavuuden parantaminen lisäisi hyvinvoinnin kokemusta.

Vaikka työikäisten hyvinvoinnin kokeminen on moniulotteinen asia, opinnäytetyömme antaa viitteitä siitä, että melko pienillä asioilla voisi hyvinvoinnin kokemusta lisätä. Haastateltavien mukaan

oma ja läheisten terveys, niin fyysinen kuin psyykinenkin, on ensisijainen hyvinvoinnin lähde. Tässä opinnäytetyössä haastateltavat toivat esille että myös terveystalouden saatavuudella on merkitystä hyvinvointiin. Palveluiden laadussa haastateltavat näkivät parantamisen varaa mm. tavoitettavuuden ja laadun osalta. Jatkotutkimushaasteen tästä voisivat ottaa kunnat eri puolella Suomea; miten ihmiset kokevat palveluiden laadun toteutuneen ja millainen merkitys sillä on ihmisten hyvinvointiin.

Tämän opinnäytetyön teon aikana jatkotutkimusaiheita heräsi monia. Yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin vaikutuksia toisiinsa on tutkittu melko laajasti. Sitä on tutkittu paljon mm. sosiaalisen pääoman käsitteen kautta, useista eri näkökulmista. Näkisimme olevan hyötyä tutkia laajemmin laadukkaiden hyvinvointipalveluiden merkityksestä hyvinvointiin. Tätäkin aihetta on tutkittu jo, mutta tulevaisuudessa tämä tulee olemaan vahvasti ajankohtainen, sillä sosiaali- ja terveystalouden (SOTE) tuottaminen ovat murroksessa. Kyse on paljon puhutusta SOTE- uudistuksesta, joka mahdollisesti muuttaa ihmisten palveluiden saantia eri tavalla eri puolella Suomea. Miten tämä tulee vaikuttamaan ihmisten hyvinvointiin? Olisi mielenkiintoista saada tietää, ovatko ihmiset eriarvoisessa asemassa palveluiden saannin suhteen ja joutuvatko ihmiset eriarvoiseen asemaan Suomessa asuinpaikasta riippuen? Voiko SOTE - uudistus heikentää alueellisesti hyvinvoinnin kokemusta? Meidän opinnäytetyömme tulokset kertoivat, että palveluiden läheisyydellä ja helposti saatavilla oleminen ovat niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat hyvinvointiin. Kuitenkin koska otantamme oli aika suppea ja paikallinen, tätä teemaa voisi jatkossa olla hyvä tarkastella laajemmin Suomen maassa, aivan omana tutkimusaiheenaan, huomioiden eri-ikäisten ihmisten tarpeet ja erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset.

LÄHTEET

Aaltio E. 2013. Hyvinvoinnin uusi järjestys. Helsinki: Gaudeamus.

Allardt E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.

Bourdieu P. 1985. Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Bruhn J.G. 2005. The Sociology of Community Connections. New York: Springer.

Burt R.S. 1992. Structural Holes. The Social Structure of Competition. Cambridge: Harvard University Press.

Cacciatore R. 2005. Aika ja jaksaminen nuorten perheissä. Teoksessa Syrjälä J. (toim.) Vahva vanhemmuus. Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL-Markkinoiti Oy.

Coleman J.S. 1990. Foundations of Social Theory. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Ellonen N. 2008. Tuki ja kontrolli yhteisöllisenä resurssina. Vertaileva tutkimus nuorten lähiympäristöjen sosiaalisesta pääomasta. Teoksessa I. Roivainen, M. Nylund, R. Korkiamäki & S. Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-Kustannus, 157–172.

Eräsaari L. 2009. Jos ratkaisu on yhteisö, niin mikä on ongelma? Teoksessa K. Filander & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura, 67–90.

Eräsaari L. 2011. Julkisten palvelujen muutokset yksinäisyyden aiheuttajina. Teoksessa T. Heiskanen & L. Saaristo (toim.) Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-Kustannus, 31–58.

Eskola J. & Suoranta J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Filander K. & Vanhalakka-Ruoho M. 2009. Johdanto. Teoksessa K. Filander & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuskasvatuksen 48. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura, 11–30.

Helenius L. 2012. Paradigman muutos kestävän elämäntavan ja kulttuurin pohjana. Teoksessa T. Helne & T. Silvasti (toim.) Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 50–61.

Hiilamo H. 2011. Yhteisöllisyyden edellytykset – sosiaalisen pääoman näkökulma. Ryhmätyö 2011 (4), 4-11.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 1982. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15–16. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hjerppe R. 2011. Hyvinvointi, hyvä elämä ja onnellisuus. Teoksessa O.Kontula (toim.) Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 210–231.

Hoffrén J. 2012. Talouden rengistä sen isännäksi. Kohti todellisen hyvinvoinnin tavoittelua. Teoksessa T. Helne & T. Silvasti (toim.) Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 64–72.

Hoffrén J. & Rättö H. 2011. Hyvinvoinnin mittarit. Teoksessa J.Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 219–239.

Hyypä M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hämeenaho P. 2014. Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa. Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta. Tampere: Juvenes-print- Suomen yliopistopaino.

Ilmonen K. 2000. Esipuhe. Teoksessa K. Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 5-8.

Ilmonen K. 2000. Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa K. Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 9-38.

Janhonen S. & Nikkonen M. (toim.) 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy

Joutsenvirta M. & Järvensivu T. 2012. Sosiaalista vaurautta ja elinvoimaista hyvinvointia kansalaisten ja yhteisöjen ehdoilla. Teoksessa T. Helne & T. Silvasti (toim.) Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 173–184.

Jämsen S., Kortesalmi M., Krook-Ventelä N., Rönn K., Similä M., Utoslahti T. & Vuollet S. 2012. Kuntalaisten kokemuksia hyvinvoinnista ja hyvinvointipalveluista Utajärven kunnassa. Tutkimusraportti. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö. Oulu.

Järvensivu T., Järvensivu P., Schmidt T. & Palmu P. 2012. Työ ekologisesti ja sosiaalisesti kestävässä tulevaisuudessa. Teoksessa: T. Helne & T. Silvasti (toim.) Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 104–112.

Kajanoja J. 2005. Mitä on hyvinvointi? Kuntapuntari 2005(3), 3-8.

Kankkunen P. & Vehviläinen-Julkunen K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro.

Kaunistmaa P. 2000. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa K. Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 119-143.

Koistinen A. & Sandelin P. 2012. Iin työikäisten kuntalaisten koettu hyvinvointi. Oamkin SOHVI - osahankkeen tutkimussuunnitelma. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö. Oulu.

Kontula O. 2011. Hyvinvoinnin ja onnen tärkeät rakennusaineet: Parisuhde ja seksuaalinen intimitteetti. Teoksessa O. Kontula (toim.) Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 262–273.

Korkiamäki R. 2008. Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa I. Roivainen, M. Nylund, R. Korkiamäki & S. Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-Kustannus, 173–192.

Korkman S. 2011. Onko hyvinvointivaltiolla tulevaisuutta? Helsinki: Yliopistopaino.

Kovalainen A. & Österberg J. 2000. Sosiaalinen pääoma, luottamus ja julkisen sektorin restrukturaatio. Teoksessa K. Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 69–92.

Kylmä J. & Juvakka T. 2012. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lagerspetz E. 2011. Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 79–105.

Laitinen M. & Pohjola A. 2001. "Ei tää niin syrjässä"- Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkylissä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B27. Tutkimusraportteja ja selvityksiä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Latvala E. & Vanhanen-Nuutinen L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa: S. Janhonen & M. Nikkonen (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: Bookwell Oy., 21–43

Loranca-Garcia S. 2000. Paikallisen sosiaalisen pääoman rakentaminen Euroopan unionissa – kumppanuudet ja kolmas sektori. Teoksessa: J. Kajanoja & J. Simpura (toim.) Sosiaalinen

pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. STAKES Raportteja 252. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 71–87.

Mokka R. & Neuvonen A. 2006. Yksilön ääni. Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla. Sitran raportteja 69. Helsinki: Sitra.

Möttönen S. & Niemelä J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.

Parviainen T. 1998. Yhteisöllisyyden ja eettisyyden kehittämisen lähtökohtia. Teoksessa T.Parviainen & M.Pelkonen (toim.) Yhteisöllisyys- avain parempaan terveyteen. Työvälineitä hoitotyöhön. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus.

Pessi A. & Oravasaari T. 2011. Suomalaisen altruismin tyypit: Auttamisen kolme muotokuva. Teoksessa A. Pessi & J. Saari (toim.) Hyvien ihmisten maa: auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Helsinki: Juvenes Print Oy, 71–90.

Pessi A. & Seppänen M. 2011. Yhteisöllisyys. Teoksessa J.Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 288–313.

Putnam, R. D. 1993. Making democracy work. Civic Traditions in Modern Italy. New Jersey: Princeton University Press.

Raijas A. 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Työselosteita ja esitelmää 110:2008. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Raijas A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 243–263.

Rastas A. 2009. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 78–102.

Ruuskanen P. 2000. Luottamus verkostotalouden laidalla. Teoksessa K. Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 93–118.

Ruuskanen P. 2001. Sosiaalinen pääoma – Käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT – tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Ruusuvuori J., Nikander P. & Hyvärinen M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9-36.

Ruusuvuori J. & Tiittula L. 2009. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22–56.

Ronkainen S., Pehkonen L., Lindblom-Ylänne S. & Paavilainen E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

Röpelin A. 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa – mukavaa puuhastelua vai ongelmiin tarttumista? Teoksessa I. Roivainen, M. Nylund, R. Korkiamäki & S. Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-Kustannus, 127–140.

Saastamoinen M. 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa K. Filander & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura, 33-66.

Saastamoinen M. 2011. Yhteisöllisyys tässä ajassa. Ryhmätyö 2011 (4), 24–30.

Salonen A. 2012. Sosiaalinen saneeraus – tie ekososiaaliseen sivistykseen. Teoksessa T. Helne & T. Silvasti (toim.) Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 134-147.

Siltaniemi A., Hakkarainen T., Londén P., Luhtanen M., Perälähti A. & Särkelä R. Kansalaisbarometri 2011. Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Vaasa: FRAM, Vaasa. Hakupäivä 25.1.2015. http://issuu.com/soste/docs/kansalaisbarometri_2011

Silvennoinen M. 1999. Elämää verkostoissa - toimivat ihmissuhteet. Helsinki: Edita

Soini K. 2012. Hoivamaatalous yhteyksien rakentajana. Teoksessa T. Helne & T. Silvasti (toim.) Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 248–254.

Sosiaaliportti. 2013. Hankkeet ja projektit – SOHVI. Hakupäivä 10.2.2014, <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/SOHVI/>

Tampereen teknillinen yliopisto. 2014. Tiedon analysointi. Hakupäivä 25.9.2014, <http://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/>

Tiittula L. & Ruusuvuori J. 2009. Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 9-21.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2011. Käsitteet. Hakupäivä 21.1.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/neuvontapalvelut/lait/kasitteet.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2012. Terveyden ja hyvinvoinnin tulevaisuuksia 2012. THL:n vuosittainen ennakointiraportti. Toukokuu 2012. Hakupäivä 19.1.2015, <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110501/terveydenjahyvinvoinnintulevaisuuksia.pdf?sequence=1>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2014. Keskeisiä käsitteitä. Hakupäivä 21.1.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/keinot/kasitteet

Toivonen M. 2008. Mansikkapaikka on kuin... hengähdyspaikka arjen keskellä. Teoksessa I. Roivainen, M. Nylund, R. Korkiamäki & S. Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-Kustannus, 141–151.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6.painos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki. Hakupäivä 26.1.2015. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Törrönen M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.

Vaarama M., Moisio P. & Karvonen S. 2010. Johdanto. Teoksessa: M.Vaarama, P. Moisio & S. Karvonen (toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Vaarama M., Siljander E., Luoma M-L. & Meriläinen S. 2010. Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa: M.Vaarama, P. Moisio & S. Karvonen (toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Voipio T. 2000. Sosiaalinen pääoma ja köyhyyden vähentäminen. Teoksessa: J. Kajanoja & J. Simpura (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. STAKES Raportteja 252. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 101–137.

Woolcock M. 2000. Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa J. Kajanoja & J. Simpura (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. STAKES Raportteja 252. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 25–56.